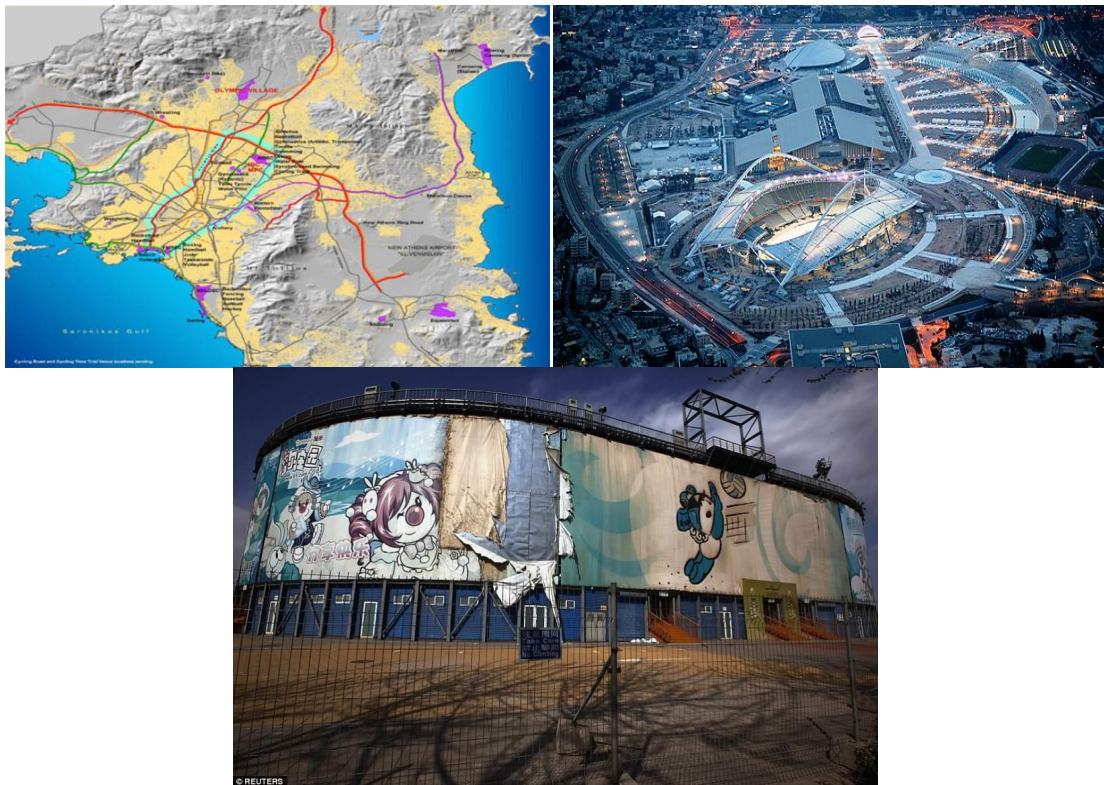

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 – 13 χρόνια μετά

Πολεοδομική αποτίμηση της επίδρασης των Ολυμπιακών Αγώνων

Φοιτητής : Αδάμ Αλιφραγκής

Επιβλέπων Καθηγητής : Νίκος Μπελαβίλας

Ιούλιος 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της παρούσας διπλωματικής εργασίας κ. Νίκο Μπελαβίλα, Αναπληρωτή Καθηγητή ΕΜΠ, για την συνεχή επιστημονική του υποστήριξη κατά την διάρκεια της εκπόνησής της, καθώς και για την άριστη συνεργασία μας.

Ακόμα, θέλω να ευχαριστήσω την κ. Πολίνα Πρέντου, Αρχτέκτονα – Πολεοδόμο Μηχανικό, υποψήφια διδάκτορα της σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, για την πολύτιμη βοήθειά της στη συλλογή στοιχείων αλλά και για τις καθοριστικές της συμβουλές κατά την εκπόνηση της εργασίας.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή
2. Η Αθήνα κατά τη συγκυρία διεκδίκησης της ολυμπιάδας
  - 2.1 Κοινωνικό-πολιτικό-οικονομικό πλαίσιο-Διεθνές και Εθνικό
3. Φάκελος υποψηφιότητας 2004
  - 3.1 Τα βασικά σημεία του φακέλου
  - 3.2 Διαφορές σε σχέση με το φάκελο υποψηφιότητας 1996
  - 3.3 Κριτική στο φάκελο υποψηφιότητας
4. Περίοδος προετοιμασίας της ολυμπιάδας
  - 4.1 Συγκρότηση οργανωτικών σχημάτων
  - 4.2 Προγραμματισμός των αθλητικών έργων και έργων υποδομής
5. Η "ημέρα" των αγώνων
  - 5.1 Χωροθετήσεις και υλοποίηση των έργων σε σχέση με τον αρχικό τους προγραμματισμό και κόστος και αλλαγή στην εικόνα των περιοχών
  - 5.2 Κόστος των ολυμπιακών έργων
  - 5.3 Μεγάλα έργα υποδομών
  - 5.4 Οικονομική κατάσταση της χώρας στις αρχές της χιλιετίας και μελλοντικές τάσεις
6. 13 χρόνια μετά
  - 6.1 Συνολική εικόνα των ολυμπιακών έργων
  - 6.2 Συγκεκριμένες περιπτώσεις έργων-η εικόνα τους σήμερα
  - 6.3 Παράγοντες οι οποίοι επηρεάστηκαν από τη διεξαγωγή των αγώνων
  - 6.4 Αποτίμηση των έργων υποδομών
  - 6.5 Αλλαγές στις πολιτικές για το χώρο στην περίοδο της κρίσης
7. Εναλλακτικές προτάσεις αξιοποίησης σήμερα
  - 7.1 Συνολικός σχεδιασμός-στρατηγική
  - 7.2 Συγκεκριμένες προτάσεις αξιοποίησης
8. Συμπεράσματα-Αποτίμηση
9. Βιβλιογραφία

1. Εισαγωγή

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 πραγματοποιήθηκαν σε μία περίοδο κατά την οποία η οικονομία του δυτικού κόσμου βρισκόταν στη μεγαλύτερη άνθησή της και Η Ελλάδα πάσχιζε να μη μείνει έξω από το παιχνίδι. Από τη μία είχαμε την ένταξη στην Ευρωζώνη, από την άλλη την πετυχημένη ανάληψη της διεξαγωγής των αγώνων που στη σκέψη όλων θα έδινε νέα πνοή στην ελληνική οικονομία αλλά και στην εικόνα της Αθήνας. Πολύ λίγοι έθεσαν τις αντιρρήσεις τους για τις επιπτώσεις που θα είχε μία τέτοια κίνηση τόσο σε οικονομικό, όσο και σε πολεοδομικό επίπεδο. Και ουδείς περίμενε την οικονομική κρίση που θα ξεσπούσε λίγα χρόνια αργότερα αλλάζοντας εντελώς το τοπίο στην Ευρώπη και θα οδηγούσε σε πολιτικές για το χώρο εντελώς αντίθετες με το δημόσιο συμφέρον και με γνώμονα το τουριστικό και ιδιωτικό κέρδος. Ένα πολύ μεγάλο μέρος της κοινωνίας, βλέποντας την επιδείνωση του δημοσίου χρέους μέσα από τη διεξαγωγή των αγώνων έφτασε σε σημείο να τους θεωρεί πλέον ως ένα ολέθριο λάθος.

Η διπλωματική αυτή καλείται να πιάσει τα πράγματα από την αρχή, από την κατάθεση του Φακέλου Υποψηφιότητας, ο οποίος έθεσε τις πρώτες βάσεις για το σχεδιασμό της πόλης κατά τη διάρκεια των αγώνων αλλά και μετά την ολοκλήρωσή αυτών καθώς και τις αρχικές προτάσεις για τις χωροθετήσεις των ακινήτων και την ανάπτυξη των παρακείμενων περιοχών. Θα αναφερθεί στους προβληματισμούς που υπάρχουν στην εκάστοτε περίπτωση και στις τελικές αποφάσεις για τη θέση των έργων, η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις εκτός από διαφορετική σε σχέση με την αρχική, ταυτόχρονα άλλαξε και τον αρχικό προγραμματισμό για τη μονιμότητα του ακινήτου, αφού στο τέλος όλα τα ακίνητα κατέληξαν να περιμένουν αχρησιμοποίητα και ερημωμένα μια αξιοποίηση που δεν ερχόταν ποτέ. Στη συνέχεια, η διπλωματική θα φτάσει στο 2017, όπου πλέον το παζλ έχει προχωρήσει και η συνολική εικόνα είναι πλέον αρκετά πιο καθαρή όσον αφορά τις επιπτώσεις των έργων στην εικόνα των περιοχών που χωροθετήθηκαν καθώς και τι είδους πολιτικές για το χώρο επιλέγουν να ασκούν οι ελληνικές κυβερνήσεις, κάτι το οποίο δεν είναι διόλου ασύνδετο εν καιρώ κρίσης με την πολιτική της λιτότητας και των μνημονίων. Τέλος, θα δοθεί έμφαση στη λογική πίσω από τα σενάρια για τη μεταολυμπιακή αξιοποίηση των ακινήτων, κάνοντας ειδική αναφορά στα πιο σημαντικά παραδείγματα. Η έρευνα ολοκληρώνεται μέσω της προσπάθειας της διπλωματικής να υπάρξουν ουσιαστικές λύσεις αξιοποίησης των έργων, κάτι το οποίο θα χρειαστεί τη συμβολή εκείνων που τα δικαιούνται: των ίδιων των πολιτών.

2. Η Αθήνα κατά τη συγκυρία διεκδίκησης της ολυμπιάδας

2.1 Κοινωνικό-πολιτικό-οικονομικό πλαίσιο-Διεθνές και Εθνικό

Το 1989, δηλαδή τη χρονιά την οποία η Ελλάδα κατέθεσε τον πρώτο Φάκελο Υποψηφιότητας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1996, με στόχο να αναλάβει τη “χρυσή” ολυμπιάδα, 100 χρόνια μετά την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων που είχε πραγματοποιηθεί πάλι στην Ελλάδα, η χώρα βρισκόταν σε μία περίοδο που δε θύμιζε σε τίποτα την αίγλη του παρελθόντος. Η Αθήνα, όντας η μεγαλύτερη μητρόπολη εντός της χώρας, είχε να επιδείξει την οικονομική της δύναμη μόνο εντός των ορίων των Βαλκανίων και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούσε μία μεγάλη ευρωπαϊκή μητρόπολη. Η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων παρουσιάστηκε σαν τη μεγάλη ευκαιρία της Ελλάδας να μπει στη ζώνη των λεγόμενων ισχυρών χωρών της Ευρώπης, να ενισχύσει την εμπορευματική της δύναμη, να πραγματοποιήσει αναπλάσεις οι οποίες είχαν προγραμματιστεί εδώ και χρόνια, να κατορθώσει να μειώσει τα ποσοστά ρύπανσης και νέφους τα οποία είχαν επικρατήσει στην Αθήνα λόγω της τεράστιας κυκλοφοριακής συμφόρησης. Μία Αθήνα η οποία συγκέντρωνε κοντά στο 30% του πληθυσμού της Ελλάδας και η ιδεολογική συσπείρωση πίσω από έναν εθνικό στόχο όπως αυτός των αγώνων, θα αποτελούσε έναν τρόπο να εξευμενιστούν οι όποιες πολιτικές αντιδράσεις μπορεί να εμφανίζονταν λόγω της δυσμενούς πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης.

Αξίζει να αναφερθεί ότι πρόκειται για μία χρονική περίοδο που τα δεδομένα στην Ευρώπη άλλαζαν συνεχώς. Είχαμε τη διάλυση της ΕΣΣΔ και της Γιουγκοσλαβίας, το οποίο σήμαινε πως πάρα πολλά νέα κράτη εισέρχονταν στην εξίσωση του ανταγωνισμού των αγορών εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου. Ταυτόχρονα, οι μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες με ισχυρή οικονομία και εξαγωγές, συνέχιζαν τον αέναο αγώνα ενδυνάμωσης της οικονομίας τους και των αγορών τους εντός του χρηματιστηρίου. Η εισαγωγή ενός νέου νομίσματος εντός της ευρωπαϊκής κοινότητας, του ευρώ, δεν άλλαξε την προϋπάρχουσα κατάσταση. Η λογική του ανταγωνισμού των πόλεων καταδεικνυόταν από τις τεράστιες αναπλάσεις που επιχειρούσαν οι μεγάλες μητροπόλεις και από τις διεθνούς βεληνεκούς διοργανώσεις, με σημαντικότερη εξ αυτών τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

3. Φάκελος Υποψηφιότητας 2004

3.1 Τα βασικά σημεία του φακέλου

Ο Φάκελος Υποψηφιότητας που κατατέθηκε το 1997 για την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ήταν η δεύτερη απόπειρα της Ελλάδας να αναλάβει τη συγκεκριμένη διοργάνωση. Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια για τους αγώνες του 1996, την επονομαζόμενη και “χρυσή” ολυμπιάδα, ο δεύτερος φάκελος αποτέλεσε μια αρκετά πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ανάληψη των αγώνων, αφού ήδη είχαν υλοποιηθεί πολλά από τα προαπαιτούμενα έργα υποδομών.

Ήδη είχαν ξεκινήσει οι διαδικασίες για την εγκατάσταση ενός μεγάλου αεροδρομίου στα Σπάτα. Το πλάνο το οποίο κατατέθηκε μέσω του φακέλου αναφερόταν στη λειτουργικότητα του αεροδρομίου η οποία θα έφτανε έως το 2000 τον αριθμό των 16.000.000 επιβατών το χρόνο. Ο στόχος ήταν ο αριθμός αυτός να έχει φτάσει τα 50.000.000 έως το 2004.¹ Το δεύτερο πολύ μεγάλο έργο υποδομής το οποίο ανέφερε ο φάκελος πως θα είχε υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια προετοιμασίας για τους αγώνες ήταν το μετρό της Αθήνας. Την περίοδο κατάθεσης του φακέλου υπήρχε ήδη μία γραμμή Μετρό (ΗΣΑΠ) η οποία έφτανε τα 27 χιλιόμετρα σε μήκος, και έφτανε τους 23 σταθμούς. Το πλάνο περιέγραφε πως μέχρι το 2000, θα είχαν ολοκληρωθεί 3 γραμμές οι οποίες θα έφταναν τα 45 χιλιόμετρα σε μήκος, και το σύνολο των σταθμών θα έφτανε τους 41.² Αναφερόταν χαρακτηριστικά πως η εγκατάσταση ενός τόσο μεγάλου και λειτουργικού έργου θα επέφερε μία σημαντική μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και θα δημιουργούσε αποσυμφόρηση του κέντρου της πόλης από τον μεγάλο κυκλοφοριακό φόρτο, βελτιώνοντας παράλληλα τις περιβαλλοντικές συνθήκες εντός του λεκανοπεδίου και την ποιότητα ζωής. Τρίτο πολύ μεγάλο έργο υποδομών αποτελούσε η νέα λεωφόρος Αθήνα-Σπάτα-Ελευσίνα(Αττική Οδός). Με την υλοποίηση της νέας αυτής οδού ταχείας κυκλοφορίας βόρεια της πόλης μήκους 53,5 χιλιομέτρων καθώς και της λεωφόρου Κηφισού στα ανατολικά μήκους 12,5 χιλιομέτρων³, η πόλη χωρίστηκε σε εσωτερικό και εξωτερικό δακτύλιο.

Ταυτόχρονα ο φάκελος έκανε εκτενή αναφορά στα χαρακτηριστικά της χώρας τα οποία σύμφωνα με την ίδια την ολυμπιακή επιτροπή της Αθήνας αλλά και της ΔΟΕ προσέδιδαν τις κατάλληλες συνθήκες για τη διεξαγωγή των αγώνων. Ένα από αυτά ήταν η πολιτική σταθερότητα, δηλαδή η συνεχής εναλλαγή δύο μονάχα πολιτικών κομμάτων στην εξουσία χωρίς να διαφοροποιείται ιδιαίτερα η εσωτερική και η εξωτερική πολιτική της χώρας.⁴ Γινόταν αναφορά στην οικολογική συνείδηση που ήταν ήδη αντικείμενο διαλόγου εντός της χώρας, στην αξία που δινόταν από το ελληνικό κράτος στην προστασία του περιβάλλοντος και των ιστορικών μνημείων. Ταυτόχρονα,

---

¹ Φάκελος Υποψηφιότητας Ολυμπιακών Αγώνων 2004

² Όπως παραπάνω

³ Όπως παραπάνω

⁴ Όπως παραπάνω

έθετε το πλάνο της προστασίας αλλά και της προώθησης των σύγχρονων μνημείων της Αθήνας, όπως είναι οι περιοχές της Πλάκας, των Εξαρχείων και του Ψυρρή.⁵

Όσον αφορά τις πολεοδομικές αναπλάσεις, έμπαινε μέσω του φακέλου η κατεύθυνση η οποία είχε ήδη αποφασιστεί μέσω του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας(ΡΣΑ) για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων του λεκανοπεδίου μέσω των απαραίτητων πεζοδρομήσεων. Αναφερόταν το πλάνο που υπήρχε για τη συνολικότερη ενίσχυση και προώθηση των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς εντός της Αθήνας. Ο φάκελος περιέγραφε επίσης τους τρόπους με τους οποίους θα επιτευχθεί η τόσο απαραίτητη μείωση του νέφους της Αθήνας και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, και η εγκατάσταση τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον. Το επόμενο κεφάλαιο έκανε αναφορά στην υλοποίηση της απαραίτητης αντισεισμικής προστασίας των κατασκευών και συγκεκριμένα των ολυμπιακών εγκαταστάσεων και στο κομμάτι της πυρασφάλειας, καθώς και στην πρόσληψη των απαραίτητων μέτρων ασφαλείας και στις κατάλληλες υποδομές του συστήματος υγείας της πόλης.

Εκτενής αναφορά γινόταν στις προτεινόμενες χωροθετήσεις των ολυμπιακών έργων, με την ύπαρξη χαρτών του λεκανοπεδίου εντός του φακέλου οι οποίοι έδειχναν τις πιθανές θέσεις των εγκαταστάσεων μαζί με τις χρονικές αποστάσεις αυτών μεταξύ τους. Συμπεριλαμβανόντουσαν τα εκτιμώμενα κόστη και η ημερομηνία ολοκλήρωσης των εργασιών. Ο φάκελος περιέγραφε και ένα βασικό πλάνο για τη μεταολυμπιακή χρήση των εγκαταστάσεων. Υπήρχαν αναλυτικά σχεδιαγράμματα κατόψεων των εγκαταστάσεων στα οποία αναγραφόντουσαν όλοι οι χώροι εντός της κατασκευής. Το ολυμπιακό χωριό είχε και αυτό την τιμητική του, καταλαμβάνοντας ένα μεγάλο τμήμα του φακέλου, με την προτεινόμενη χωροθέτησή του και το σύνολο των χαρακτηριστικών του.

Στη συνέχεια γινόταν περιγραφή των βασικών σημείων του πολιτιστικού και εκπαιδευτικού προγράμματος, προτού συνεχίσει με την αναφορά για την ύπαρξη και την εγκατάσταση των κατάλληλων υποδομών σε ξενοδοχειακές μονάδες καθώς και στις υφιστάμενες υποδομές στα μέσα μεταφοράς εντός αλλά και εκτός της πόλης, όπως είναι το μετρό, τα λεωφορεία, τα αεροδρόμια, ο προαστιακός σιδηρόδρομος αλλά και τα θαλάσσια μέσα μεταφοράς.⁶

Ο φάκελος έκλεινε με την εγκατάσταση των νέων τεχνολογιών σε τηλεπικοινωνία και στις απαραίτητες βελτιώσεις αυτών οι οποίες είχαν ήδη προγραμματιστεί. Στη δυνατότητα της χώρας να καλύψει τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά τους αγώνες και φυσικά τελείωνε με τα απαραίτητα οικονομικά στοιχεία της χώρας αλλά και τις δυνατότητες προώθησης ενός τόσο μεγάλου εμπορικού εγχειρήματος όπως είναι οι Ολυμπιακού Αγώνες και στο απαραίτητο διαφημιστικό marketing.

---

⁵ Όπως παραπάνω

⁶ Όπως παραπάνω

3.2 Διαφορές σε σχέση με το Φάκελο Υποψηφιότητας για την ολυμπιάδα του 1996

Μία πρώτη πολύ σημαντική διαφορά των δύο φακέλων είναι η διαφοροποίηση που υπήρξε από τον φάκελο υποψηφιότητας για την ολυμπιάδα του 2004 όσον αφορά την χωροθέτηση των αθλητικών εγκαταστάσεων. Στον πρώτο φάκελο ο οποίος κατατέθηκε το 1988 προβλεπόταν ένας σημαντικός αριθμός εγκαταστάσεων να βρίσκεται τις περιοχές των δυτικών συνοικιών της Αθήνας συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διασπορά των εγκαταστάσεων αυτών εντός του λεκανοπεδίου. Στον αναθεωρημένο φάκελο κάτι τέτοιο δεν συνέβη αφού μπήκε σαν πλάνο η δημιουργία δύο μεγάλων αθλητικών πόλων στο ΟΑΚΑ και στο Φάληρο. Ειδικά στην περιοχή του Φαλήρου το αρχικό πλάνο άλλαξε άρδην αφού αντί για τη δημιουργία ενός πράσινου πόλου αναψυχής για τους πολίτες με την εισαγωγή ενός μητροπολιτικού πάρκου, είχαμε 6 νέα ανοιχτά γήπεδα το ένα δίπλα στο άλλο καλύπτοντας μια περιοχή μήκους 2,5 χιλιομέτρων χτίζοντας ένα “τείχος προς τη θάλασσα”.⁷ Στην ίδια λογική πολλές από τις εγκαταστάσεις που αρχικά ήταν χωροθετημένες εκτός του λεκανοπεδίου της Αττικής τοποθετήθηκαν εντός αυτού καταλαμβάνοντας χώρους οι οποίοι αρχικά προοριζόνταν για πράσινα πάρκα και χώρους αναψυχής όπως το Γαλάτσι και το Σελεπίτσαρι στη Νίκαια.⁸ Την ίδια τύχη είχε και ο πράσινος χώρος στις παρυφές του Εθνικού Δρυμού της Πάρνηθας όπου αποφασίστηκε να εγκατασταθεί το Ολυμπιακό Χωριό φέρνοντας μαζί του και τα αθλητικά κέντρα της Ιππασίας και της Τοξοβολίας. Το αποτέλεσμα ήταν η κατάληψη περισσότερων από 1200 στρέμματα δασικών αναδασωτέων και αδόμητων εκτάσεων.⁹ Μπορεί όσον αφορά τον τομέα των απαραίτητων υποδομών στις μεταφορές, ο δεύτερος φάκελος να ήταν βελτιωμένος σε σχέση με τον τρόπο, αλλά ο σχεδιασμός για την υλοποίηση και τη λειτουργία των υποδομών αυτών είχε γίνει την περίοδο κατάθεσης της υποψηφιότητας του πρώτου φακέλου. Σε γενικές γραμμές ο δεύτερος φάκελος έκανε ακόμα μεγαλύτερες υποχωρήσεις σε βάρος των προβλεπόμενων αναπλάσεων όπως είχαν αποφασιστεί μέσω και του ΡΣΑ και μετέτρεπε την Αθήνα αντί για μία μητροπολιτική πόλη, σε μία πόλη που στόχευε στην καλύτερη εμπορική αποκατάσταση των εγκαταστάσεων της μετά το πέρας των αγώνων.

---

⁷ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ “Πολεοδομική και Περιβαλλοντική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων 2004- Εναλλακτικές προτάσεις χωροθέτησης (1997-1998)”, Ιανουάριος 1998, σελ. 8

⁸ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω, σελ.9

⁹ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω, σελ.9

3.3 Κριτική στον Φάκελο Υποψηφιότητας

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 είναι οι πρώτοι οι οποίοι διεξήχθησαν μετά το γεγονός της 11/9 του 2001. Ως εκ τούτου ήταν αναμενόμενο έως έναν βαθμό να υπάρχουν περισσότερα αντιτρομοκρατικά μέτρα ασφαλείας και περιφρούρησης των ολυμπιακών χώρων αλλά και του δακτυλίου. Το αποτέλεσμα όμως έπειτα από τις ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις από τη ΔΟΕ για όλο και περισσότερα μέτρα ασφαλείας, ήταν να έχουμε ένα αστυνομοκρατούμενο καθεστώς για τις ημέρες των αγώνων με υπερβολικά μεγάλη χρήση σε κάμερες, όπου σε καμία περίπτωση δεν αποτέλεσε μία λύση η οποία θα κάνει την πόλη πιο ελκυστική για τους επισκέπτες αλλά και κυρίως για τους πολίτες της Αθήνας.

Προβληματισμοί υπήρχαν και όσον αφορά την επιλογή του ολυμπιακού δακτυλίου, ο οποίος δεν αποτέλεσε μια περιοχή στην οποία η λειτουργία των οδών θα ήταν περιορισμένη για την καλύτερη μετακίνηση από και προς τους χώρους των αγωνισμάτων, αλλά ουσιαστικά ήταν δύο δρόμοι αυτοί που κλήθηκαν να παίξουν αυτόν τον ρόλο βάζοντας εμπόδια στην καθημερινότητα των πολιτών της Αθήνας. Εμπόδιο κατέληξε να αποτελεί και η δημιουργία ανισόπεδων κόμβων στη Λεωφόρο Κηφισίας αλλά και στην Κηφισού και Ποσειδώνος προκαλώντας κυκλοφοριακά προβλήματα στην περιοχή αλλά και ρύπανσης αφού αυξήθηκε η χρήση του Ι.Χ. αυτοκινήτου.

Κριτική στη χωροθέτηση του Ολυμπιακού Χωριού

Στα πλαίσια των παραπάνω διαφωνιών υπήρξαν μια σωρεία από εναλλακτικές προτάσεις για διαφορετικές χωροθετήσεις του ολυμπιακού χωριού. Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 80 υπήρχε η πρόταση για την κατασκευή χωριού εντός των περιοχών του κέντρου της Αθήνας από τον Αντώνη Τρίτση. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στην περίοδο προετοιμασίας των αγώνων, με ταυτόχρονη επαναχρησιμοποίηση κτηρίων σε υποβαθμισμένες περιοχές όπως είναι το Μεταξουργείο και του Ψυρρή ή οι εργατικές πολυκατοικίες στον Νέο Κόσμο.¹⁰ Άλλωστε και στις προηγούμενες τρεις ολυμπιάδες η λύση της χωροθέτησης του ολυμπιακού χωριού στο κέντρο της πόλης είχε εφαρμοστεί με επιτυχία, ειδικά στην περίπτωση των αγώνων στη Βαρκελώνη το 1992. Στην ίδια λογική βρίσκεται και η πρόταση του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ για την ανάπλαση των περιοχών Γκαζοχώρι και Μεταξουργείο.¹¹ Οι παραπάνω προτάσεις κρίθηκαν ανέφικτες λόγω των ιδιαίτερα στενών χρονικών περιθωρίων.

---

¹⁰ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, "Ζητήματα πολεοδομικού προγραμματισμού στην Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004", Διπλωματική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.) Ιούλιος 2007

¹¹ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

Μία δεύτερη πρόταση ήταν η ανακαίνιση και η επαναχρησιμοποίηση των προσφυγικών πολυκατοικιών στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας η οποία απορρίφθηκε για τους ίδιους λόγους.¹²

Μία τρίτη πρόταση και αυτή από την πλευρά του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, ήταν η χωροθέτηση του Ολυμπιακού Χωριού στη θέση του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε διότι υπήρχαν άλλες βλέψεις για πιο κερδοφόρα εκμετάλλευση της συγκεκριμένης περιοχής.¹³

Μία τέταρτη πρόταση ήταν η τοποθεσία Πυργάκι που βρίσκεται και αυτή στο δήμο Αχαρνών, πρόκειται για μια ζώνη η οποία ανήκει στις λεγόμενες υποβαθμισμένες περιοχές και η ενδεχόμενη ανάπτυξη και ανάπλαση της θα άφηνε μια θετική παρακαταθήκη ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους στόχους του ολυμπιακού χωριού.¹⁴

---

¹² Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

¹³ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

¹⁴ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

4. Περίοδος προετοιμασίας της ολυμπιάδας

4.1 Συγκρότηση οργανωτικών σχημάτων

Η προετοιμασία για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων ξεκινάει από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ), η οποία θα αναθέσει στην Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της χώρας καθώς και στην πόλη όπου θα γίνουν οι αγώνες, το αθλητικό αυτό γεγονός. Η Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή της χώρας με τη σειρά της θα εκκινήσει διαδικασίες για τη σύσταση της Οργανωτικής Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων η οποία θα βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία με τη ΔΟΕ λαμβάνοντας από αυτήν οδηγίες.

Από τη στιγμή της σύστασής της, η Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων θα πρέπει να συμμορφώνεται με τις οδηγίες του Ολυμπιακού Χάρτη δηλαδή του συμβολαίου μεταξύ της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και της διοργανώτριας πόλης (Host City Contract) αλλά και τις οδηγίες της εκτελεστικής επιτροπής της ΔΟΕ.¹⁵

Η νεοσυσταθείσα τότε Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων πήρε το όνομα "Αθήνα 2004" και αποτέλεσε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή μια Α.Ε. Αξίζει να αναφερθεί και εδώ η τάση του ελληνικού δημοσίου να παραχωρήσει την ευθύνη και τις αρμοδιότητες για την πραγμάτωση αλλά και τον έλεγχο των έργων είτε μέσω της σύστασης ΝΠΙΔ δηλαδή κυρίως Ανωνύμων Εταιρειών είτε μέσω ιδιωτικών εταιρειών-χρηστών.¹⁶ Η πιο "σημαντική" και η πιο καθοριστική εξ αυτών για τη διεξαγωγή των αγώνων ήταν η "Αθήνα 2004 Α.Ε.", η οποία ανέλαβε ουσιαστικά το σύνολο των ευθυνών και των αρμοδιοτήτων για την προετοιμασία της διεξαγωγής των ολυμπιακών και παρολυμπιακών αγώνων. Η μοναδική της ευθύνη ήταν να λογοδοτεί στο κράτος και τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή ή τις επιμέρους αθλητικές ομοσπονδίες. Η "Αθήνα 2004 Α.Ε." ιδρύθηκε το Μάρτιο του 1998 και τέθηκε σε εκκαθάριση το Μάιο του 2005. Το αρχικό της μετοχικό κεφάλαιο ανήλθε σε 3 εκατομμύρια κατανεμημένο σε 100 χιλιάδες μετοχές.¹⁷

4.2 Προγραμματισμός των αθλητικών έργων και έργων υποδομής

Ο προγραμματισμός για τους Ολυμπιακούς Αγώνες 2004 ξεκίνησε με την κατάθεση του Φακέλου Υποψηφιότητας ο οποίος βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό, τουλάχιστον στις κατευθύνσεις τις οποίες έβαζε, σε αυτόν του 1996. Ωστόσο σε αντίθεση με τον παλαιότερο Φάκελο παρουσιάστηκαν πολλές ελλείψεις στο σχεδιασμό ο οποίος έμπαινε, και πολλές αποφάσεις για τις χωροθετήσεις των έργων είχαν αποφασιστεί

¹⁵ <<https://www.olympic.org/ioc-governance-organising-committees>>, τελευταία επίσκεψη 9/6/2017

¹⁶ Μαρία Καλατζοπούλου, Νίκος Μπελαβίλας, "Από την Ολυμπιάδα στο Μνημόνιο, Η εγκαθίδρυση <<εκτάκτων συνθηκών>> στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του χώρου", "Γεωγραφίες" τεύχος 23/2014, σελ. 3

¹⁷ ΙΟΒΕ, "Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία", Ιανουάριος 2015, σελ. 35

χωρίς να δοθεί σημασία στο ισχύων πολεοδομικό πλαίσιο της Αθήνας. Το αποτέλεσμα ήταν πολλές από τις επιλογές να αντιμετωπίσουν προβλήματα και να πρέπει να βρεθούν εναλλακτικές λύσεις την τελευταία στιγμή. Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα από τα σημαντικότερα μεγάλα έργα με τους προβληματισμούς οι οποίοι παρουσιάστηκαν κατά τον αρχικό τους προγραμματισμό.

Εικόνα 1. Αρχική πρόταση για τη χωροθέτηση των έργων στο λεκανοπέδιο. (Πηγή: Φάκελος Υποψηφιότητας Ολυμπιακών Αγώνων 2004, Πηγή : Παύλος Μαρίνος Δελλαδέτσιμας (2015) “Ολυμπιακοί Αγώνες και Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις” στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) (2015) Κοινωνικός άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<http://www.athenssocialatlas.gr/>)

Ολυμπιακό Χωριό

Στην κατάθεση του Φακέλου Υποψηφιότητας, το Ολυμπιακό Χωριό προβλεπόταν να κατασκευαστεί στην περιοχή Λεκάνες του δήμου Αχαρνών σε έκταση μεταξύ του αεροδρομίου Τατοΐου και της κοινότητας Θρακομακεδόνων. Αντίθετα με τις πρώτες εκτιμήσεις, παρουσιάστηκαν ορισμένα προβλήματα στην αρχική του χωροθέτηση.¹⁸ Αρχικά ένα τμήμα της περιοχής αυτής ήταν χαρακτηρισμένο ως δασικό και εντός των δασικών αυτών εκτάσεων, υπήρχαν εγκαταστάσεις του ΓΕΑ. Από την περιοχή διέρχονταν επίσης ο αγωγός φυσικού αερίου και γραμμές μεταφοράς υψηλής τάσης της ΔΕΗ.

¹⁸ Υπ.Ε.Χω.Δε. , “Χωροθετήσεις των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων”, 2 Ιουλίου 1998, σελ.3

Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας

Με βάση τον Φάκελο Υποψηφιότητας, το Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας προβλεπόταν αρχικά να κατασκευαστεί στο Τατόι, στην περιοχή του κόμβου Βαρυμπόμπης σε έκταση που περικλείεται από την Εθνική Οδό Αθηνών-Λαμίας, από τη σιδηροδρομική γραμμή του ΟΣΕ και την οδό Κηφισίας-Βαρυμπόμπης.¹⁹ Η περιοχή αυτή που είχε επιλεγεί παρουσίαζε σημαντικά προβλήματα. Κατά το μεγαλύτερο τμήμα της ήταν πυκνό δάσος, στο οποίο σύμφωνα με την ισχύουσα δασική νομοθεσία δεν επιτρεπόταν να κατασκευαστούν δομικές εγκαταστάσεις. Βρίσκεται εντός της Β' Ζώνης προστασίας του Κηφισού ποταμού, λόγω των δύο δασοκαλυμμένων παραπόταμων του Κηφισού οι οποίοι διασχίζουν την περιοχή, συνεπώς πάλι βάσει νόμου είναι αμφίβολη η δυνατότητα ανέγερσης εγκαταστάσεων.²⁰

Κέντρο Ιστιοπλοΐας

Με βάση τον Φάκελο Υποψηφιότητας, το Κέντρο Ιστιοπλοΐας είχε χωροθετηθεί στο νότιο άκρο του Εθνικού Αθλητικού Κέντρου Νεότητας (ΕΑΚΝ) στον Άγιο Κοσμά, μεταξύ του δήμου Ελληνικού και Γλυφάδας, σε χώρο που έχει διαμορφωθεί από επιχωματώσεις.²¹ Η κατασκευή προέβλεπε πρόσθετο κυματοθραύστη καθώς και κρηπίδωμα μεγάλης έκτασης στη χερσαία ζώνη. Η αρχική αυτή πρόταση, παρουσίαζε τρία βασικά προβλήματα. Αρχικά υπήρχε ανησυχία για την ασφάλεια των σκαφών που θα μετακινούνταν προς και από τη μαρίνα λόγω της ύπαρξης υφάλων στην είσοδο αυτής. Επίσης, δυσκολία στη λειτουργία της μαρίνας θα αποτελούσε το γεγονός ότι θα υπήρχε σε αυτήν μεγάλη συγκέντρωση σκαφών με την είσοδο- έξοδο να είναι στενή και το κρηπίδωμα αρκετά μεγάλο σε βάρος των χερσαίων χρήσεων. Τέλος, μία τόσο μεγάλη εγκατάσταση στην ήδη επιβαρυσμένη παραλιακή ζώνη δε θα μπορούσε παρά να αποτελέσει ανησυχία για τις περιβαλλοντικές συνέπειες και καταστροφή για την υπάρχουσα ζώνη πρασίνου της παραλίας.

Συγκρότημα πολλαπλών χρήσεων Φαλήρου

Η αρχική σκέψη για το συγκρότημα πολλαπλών χρήσεων Φαλήρου ήταν να χωροθετηθεί στην περιοχή του Ιππόδρομου και να φιλοξενήσει 5 αθλητικά κέντρα για τη διεξαγωγή αγωνισμάτων.²² Το πλάνο αυτό προσέκρουσε πάνω σε τρία ζητήματα. Αρχικά, δεν υπήρχε ο απαιτούμενος χρόνος ώστε να μετακινηθεί εγκαίρως ο Ιππόδρομος και να γίνουν στην ώρα τους όλες οι απαραίτητες ενέργειες για την εγκατάσταση των σταδίων αυτών. Δεύτερον, οι εγκαταστάσεις αυτές θα δημιουργούσαν σημαντική περιβαλλοντική και αισθητική επιβάρυνση του χώρου, η

¹⁹ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.6

²⁰ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.6

²¹ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.15

²² Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.19

οποία με βάση και το ΡΣΑ δεν προβλεπόταν. Τέλος, το ίδιο το μέγεθος των εγκαταστάσεων ενδεχομένως θα αποτελούσε πρόβλημα για το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ).²³

Στην παραλιακή ζώνη του Φαλήρου και στην περιοχή που έχει δημιουργηθεί από επιχωματώσεις και προσχώσεις και βρίσκεται μεταξύ της θάλασσας και της Λεωφόρου Ποσειδώνος και μεταξύ του σταδίου Ειρήνης και Φιλίας και του Φαληρικού Δέλτα, η αρχική πρόβλεψη ήταν για λυόμενες εγκαταστάσεις στις οποίες θα διεξήγοντο τα αθλήματα Baseball, Softball, Beach Volley. Τα κυριότερα προβλήματα που συγκέντρωνε η συγκεκριμένη πρόταση ήταν :

- Υπερβολική περιβαλλοντική επιβάρυνση της ακτής του Φαληρικού Όρμου
- Αμφίβολη η επάρκεια της έκτασης για τη χωροθέτηση όλων των εγκαταστάσεων
- Υπερβολικό το κόστος ανέγερσης και διάλυσης των λυόμενων προσωρινών εγκαταστάσεων
- Αμφίβολη η έγκριση του ΣτΕ λόγω του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας

Ελληνικό

Όσον αφορά την περιοχή του Ελληνικού, ήδη κατά την περίοδο προετοιμασίας για την διεξαγωγή των αγώνων, είχε παρθεί η απόφαση για την επιχειρηματική αξιοποίηση της περιοχής και τη μεταφορά του αεροδρομίου, συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1996-1998. Το 2000 έως το 2003 έχουμε τις εργασίες για την πραγμάτωση των εγκαταστάσεων για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων, μαζί με αυτές και το Κέντρο Ιστιοπλοΐας όπως περιγράφηκε και παραπάνω. Εκείνη την περίοδο ξεκίνησε και η περιήφραξη των περιοχών, μετά και από την παραχώρηση τους στο φορέα "Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε." παρά τον αρχικό τους σχεδιασμό για λυόμενες εγκαταστάσεις. Το 2001 χαρακτηρίστηκε με νόμο το κτηριακό συγκρότημα του Ανατολικού Αερολιμένα ως τουριστικό δημόσιο κτήμα. Την ίδια χρονιά επικυρώθηκε και η τελική απόφαση για το πόσες και ποιές θα ήταν οι εγκαταστάσεις που θα πραγματοποιούνταν στην περιοχή του Ελληνικού. Τελικά, τα αθλήματα που έλαβαν χώρα με τις αντίστοιχες απαραίτητες υποδομές ήταν το Κανόε-Καγιάκ, το Μπάσκετ, η Ξιφασκία, το Softball, το Baseball και το Hockey. Το Δεκέμβριο του 2003 πραγματοποιήθηκε διεθνής αρχιτεκτονικός διαγωνισμός, σε συνεργασία με τη Διεθνή Ένωση Αρχιτεκτόνων για το σχεδιασμό του χώρου. Οι οικονομικές παράμετροι που έπρεπε να λάβουν υπ όψιν τους οι προτάσεις των διαγωνιζόμενων είχαν να κάνουν με τη λογική της ανταποδοτικότητας του χώρου και της εμπορικής αξιοποίησης.

---

²³ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.19

5. Η “ημέρα” των αγώνων

5.1 Χωροθετήσεις και υλοποίηση των έργων σε σχέση με τον αρχικό τους προγραμματισμό και κόστος και αλλαγή στην εικόνα των περιοχών

Από την ημέρα κατάθεσης του Φακέλου Υποψηφιότητας 2004 έως και την ημέρα έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει μεγάλες αλλαγές στις τελικές επιλογές χωροθέτησης των έργων σε σχέση με τις αρχικά προβλεπόμενες καθώς και στο τελικό κόστος αυτών. Η τελική απόφαση χωροθέτησης είχε φυσικά μεγάλες επιπτώσεις στις παρακείμενες περιοχές αλλά και στην καθημερινή ζωή των πολιτών.

Εικόνα 2. Τελική πρόταση χωροθέτησης των Ολυμπιακών Ακινήτων (Πηγή: Πάυλος Μαρίνος Δελλαδέτσιμας (2015) “Ολυμπιακοί Αγώνες και Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις” στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) (2015) *Κοινωνικός άτλαντας της Αθήνας*. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<http://www.athenssocialatlas.gr/>)

Τελικοί χώροι όπου εγκαταστάθηκαν τα ολυμπιακά έργα

Οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν σε 5 πόλεις, στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στην Πάτρα, στον Βόλο και στο Ηράκλειο. Συνολικά πραγματοποιήθηκαν 301 τελετές απονομής μεταλλίων για 28 αθλήματα.²⁴ Οι δύο μεγάλοι πόλοι αθλητικών εγκαταστάσεων ήταν το ΟΑΚΑ και το Ολυμπιακό Κέντρο Ελληνικού. Συγκεκριμένα στο ΟΑΚΑ πραγματοποιήθηκαν τα περισσότερα από τα αγωνίσματα καθώς και οι τελετές έναρξης και λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων. Από το σύνολο των εγκαταστάσεων, οι 32 ήταν αθλητικές από τις οποίες οι 18 αποτέλεσαν νεόδμητες κατασκευές, οι 12 ήταν ήδη υφιστάμενες και ανακαινίστηκαν και οι 2 μόνο ήταν εξ αρχής σχεδιασμένες για προσωρινή χρήση.²⁵

Πέρα από τις αθλητικές εγκαταστάσεις, πραγματοποιήθηκε μια σειρά εγκαταστάσεων που αποτέλεσαν κόστος για τα δημόσια ταμεία όπως το ολυμπιακό χωριό που φιλοξένησε τους αθλητές και τους προπονητές, τα δημοσιογραφικά χωριά, το διεθνές κέντρο τύπου στο οποίο στεγάστηκαν οι ραδιοτηλεοπτικές εγκαταστάσεις για τη μετάδοση των αγώνων (IBC) και το βασικό κέντρο τύπου (MPC).²⁶

Εικόνα 3. ΟΑΚΑ (Πηγή : <<http://oaka.com.gr/>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

²⁴ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.31

²⁵ Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και έργων, 2009

²⁶ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.33

Ολυμπιακό Χωριό

Το Ολυμπιακό Χωριό πρόκειται για ένα από τα πιο πολυσυζητημένα ζητήματα τα οποία τέθηκαν κατά τη διάρκεια προετοιμασίας των ολυμπιακών αγώνων. Υπήρξαν πολλές αντίθετες απόψεις και εναλλακτικές προτάσεις σε αυτές του Φακέλου Υποψηφιότητας, οι οποίες είχαν να κάνουν με την χωροθέτηση του χωριού. Κάτι το αναμενόμενο, αφού δεν επρόκειτο για ένα έργο το οποίο θα βρισκόταν σε λειτουργία μόνο κατά τη διάρκεια των αγώνων αλλά θα αποτελούσε περιοχή μόνιμης κατοικίας για χιλιάδες πολίτες μετά το πέρας των αγώνων. Ο αρχικός προγραμματισμός μάλιστα προέβλεπε 25.000 άτομα. Εν τέλει, ο τελικός απολογισμός σήμερα είναι 12.000 άτομα και 2.000 εργαζόμενοι.²⁷

Η τελική επιλογή χωροθέτησης περιελάμβανε την επέκταση της υπό εξέταση περιοχής νότια, με την προσθήκη της ιδιωτικής έκτασης “Πάτημα Δημόγλη”, εμβαδού 1260 στρεμμάτων, έκτασης αποκλειστικά αγροτικής.²⁸ Το κριτήριο επιλογής της εν λόγω έκτασης ήταν το ότι αποτελούσε τη μοναδική επιλογή η οποία παρουσίαζε επάρκεια χωρίς να εμπεριέχει δασικές εκτάσεις ή να διακόπτεται σημαντικά από εμπόδια δικτύων υποδομών. Η τελική πρόταση εξέταζε το ενδεχόμενο μικρής μετακίνησης γραμμών μέσης τάσης αλλά και η δημόσια δασική έκταση βόρεια της περιοχής αυτής να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία ολυμπιακού πάρκου που θα συνδέει το Ολυμπιακό Χωριό με τους Θρακομακεδόνες.²⁹ Η περιοχή αυτή βρίσκεται στις παρυφές της Πάρνηθας, από την οποία καταλήφθηκαν κατά 75% δασικές εκτάσεις και συνολικά 830 στρέμματα γης.³⁰

Η κριτική που μπορεί να γίνει για τη χωροθέτηση του ολυμπιακού χωριού είναι πολυποικίλη. Αρχικά καταπατήθηκαν μεγάλες εκτάσεις στο ήδη περιορισμένο και απομειωμένο περιαστικό πράσινο της Αθήνας το οποίο μπορεί να έγιναν προσπάθειες να αποφευχθεί αλλά εν τέλει αυτό οδήγησε σε μεγάλες χρονοτριβές και μεγαλύτερο κόστος λόγω απαλλοτριώσεων (που ήταν οι δύο πιο βασικοί λόγοι για τους οποίους δεν έγιναν δεκτές οι εναλλακτικές προτάσεις.) Ένας δεύτερος λόγος για τον οποίον η συγκεκριμένη χωροθέτηση δεν κρίνεται εκ του αποτελέσματος η καταλληλότερη, είναι διότι επηρεάζει την ανάπτυξη του ιστού της πόλης εκτός του προγραμματισμού του Πολεοδομικού Σχεδίου Αθήνας το οποίο δεν ενέτασσε τη συγκεκριμένη περιοχή στο σχέδιο πόλης.³¹ Τέλος, η θέση αυτή του Ολυμπιακού Χωριού δεν το συνδέει και ούτε το περιλαμβάνει στους άξονες ανάπτυξης των μεγάλων έργων υποδομής. (Σταυρός-Ελευσίνα, Νέο Αεροδρόμιο)

---

²⁷ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, “Ζητήματα πολεοδομικού προγραμματισμού στην Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004”, Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.) Ιούλιος 2007

²⁸ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.4

²⁹ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.4

³⁰ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

³¹ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

Εικόνα 4. Ολυμπιακό Χωριό (Πηγή: <<http://www.acharnes.gr/category/content-316-54>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα 5. Το τελικό σχέδιο χρήσεων γης για το Ολυμπιακό Χωριό. (Πηγή : Παύλος Μαρίνος Δελλαδέτσιμας (2015), "Ολυμπιακοί Αγώνες και Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις", στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) (2015) Κοινωνικός άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<http://www.athenssocialatlas.gr/>)

Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου

Το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου (ΟΚΓ) χωροθετήθηκε εντός των ορίων του δήμου Γαλασίου και συνορεύει με τα όρια του δήμου της Νέας Ιωνίας. Η έκταση του ΟΚΓ αποτελεί τμήμα των Τουρκοβουνίων, ενός από τους πιο χαρακτηριστικούς χώρους φυσικού περιβάλλοντος του λεκανοπεδίου. Κατά την εγκατάσταση του έργου αφαιρέθηκαν από το μητροπολιτικό πάρκο Τουρκοβουνίων σχεδόν 100 στρέμματα πρασίνου.³² Η χωροθέτηση αυτή βρήκε αντίθετη την τοπική κοινωνία η οποία προχώρησε σε κινητοποιήσεις, κατευθυνόμενες και από το πλάνο για τη μελλοντική αξιοποίηση του έργου η οποία είχε εμπορικό χαρακτήρα.

Εικόνα 6. Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου (Πηγή : <<<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=434702>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας

Λόγω των περιορισμών που αναφέρθηκαν παραπάνω αποφασίστηκε πως είναι αδύνατη η εγκατάσταση του Ιπποδρόμου στη συγκεκριμένη θέση, λόγω και της έλλειψης του απαραίτητου χώρου. Η καινούργια θέση στην οποία αποφασίστηκε τελικά να κατασκευαστεί ο Ιππόδρομος, ήταν στην περιοχή του Μαρκόπουλου, αφού αξιολογήθηκε θετικά όσον αφορά τις επιπτώσεις του έργου στην οικονομία και στην απασχόληση της ευρύτερης περιοχής, στη βιωσιμότητά του και στη μεταολυμπιακή χρήση.³³ Επίσης, το γεγονός ότι ήταν σε μία θέση αρκετά κοντά στο νέο αεροδρόμιο των Σπάτων, εξυπηρετούσε τις μετακινήσεις από και προς την εγκατάσταση.

³² Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, " Αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων μεταολυμπιακής χρήσης του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλασίου", Αθήνα, 15/4/2011

³³ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.7

Εικόνα 7. Ολυμπιακό Ιππικό Κέντρο στην περιοχή του Μαρκόπουλου,
(Πηγή: <<http://www.etasa.gr/page.aspx?itemID=SPG338>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Κέντρο Κωπηλασίας-Κανώ

Η αρχική πρόβλεψη για τη χωροθέτηση του κέντρου Κωπηλασίας-Κανώ ήταν να κατασκευαστεί στην περιοχή Σχοινιά του δήμου Μαραθώνα.³⁴ Τα προβλήματα τα οποία παρουσιάστηκαν και επέβαλαν την τελική αλλαγή θέσης του έργου είχαν να κάνουν με ζητήματα ιδιοκτησίας, με βασικότερο αυτό που αφορά στην ιδιοκτησία του Ιδρύματος Μπενάκη τόσο σε σχέση με τη βούληση του Ιδρύματος όσο και σε σχέση με τους νομικούς περιορισμούς στον τρόπο απόκτησης της γης. Επίσης, προβλήματα παρουσιάστηκαν λόγω της ύπαρξης του αεροδρομίου της ΥΠΑ και της κεραίας του ΓΕΝ στην περιοχή.³⁵ Εν τέλει αποφασίστηκε η μεταφορά του στην περιοχή του Ελληνικού. Πολύ σημαντική υπήρξε και η αντίδραση της αρχαιολογικής κοινότητας καθώς η κατασκευή γινόταν στο πεδίο της ιστορικής Μάχης του Μαραθώνα.

Κέντρο Ιστιοπλοΐας

Όσον αφορά το Κέντρο Ιστιοπλοΐας, υπήρξε αναπροσαρμογή στον αρχικό σχεδιασμό της κατασκευής, και προτάθηκε λύση που να προβλέπει την κατασκευή νησίδας. Τα πλεονεκτήματα τα οποία προέκυψαν με την κατασκευή της νησίδας αυτής αναφέρονται παρακάτω.³⁶

- Με την εξασφάλιση της δυνατότητας αυτοχρηματοδότησης του έργου μέσω της παραχώρησης της εμπορικής εκμετάλλευσης της μαρίνας από κάποιον επενδυτή για λειτουργία τουρισμού κ.α.

³⁴ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.11

³⁵ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.11

³⁶ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.16

- Με την απόκτηση μόνιμων ναυταθλητικών εγκαταστάσεων
- Με το περιβαλλοντικό και αισθητικό όφελος

Πρόσθετες παράμετροι στο σχεδιασμό και στην απόφαση της τελικής λύσης αποτέλεσαν:³⁷

- Η προσαρμογή των εγκαταστάσεων στη μορφολογία και στο περιβάλλον της περιοχής.
- Ο διαχωρισμός των ναυταθλητικών εγκαταστάσεων από τις λοιπές λιμενικές χρήσεις
- Ο διαχωρισμός των λειτουργιών κοινωνικού οφέλους από τις εγκαταστάσεις αναψυχής, ιδιωτικής εκμετάλλευσης του επενδυτή
- Η εναρμόνιση των ολυμπιακών και μεταολυμπιακών χρήσεων με το θεσμικό πλαίσιο της περιοχής
- Το άνοιγμα της παραλίας και η απόδοση της ακτής στην πόλη

Συγκρότημα πολλαπλών χρήσεων Φαλήρου

Η βέλτιστη λύση η οποία αποφασίστηκε για τον Φαληρικό Όρμο ήταν η εγκατάσταση δύο ολυμπιακών γηπέδων στην περιοχή του Ιπποδρόμου αντί για τα αρχικά 5 τα οποία ήταν προγραμματισμένα, με αποτέλεσμα η συνολική απαιτούμενη επιφάνεια να μειωθεί στα 45.000 τετραγωνικά μέτρα έναντι 83.000. Με αυτό τον τρόπο, είναι επιτεύξιμο πλάνο η αυτοχρηματοδότηση των εγκαταστάσεων και η δημιουργία ενός πόλου ο οποίος θα συγκεντρώνει πολλές λειτουργίες. Τα υπόλοιπα τρία γήπεδα χωροθετήθηκαν ανά ένα στον Άγιο Κοσμά, το οποίο θα μετατραπεί αργότερα σε παγοδρόμιο, ένα στον Ασπρόπυργο και ένα στην περιοχή των Λιπασμάτων Δραπετσώνας –ενσωμάτωση στην ευρύτερη περιοχή ανάπλασης.³⁸

Στο μεταλλικό κτήριο του Beach Volley προστέθηκε ένα σύμπλεγμα καταστημάτων που κάλυψε όλη την ακτή της Καλλιθέας, μία νέα μαρίνα και φυσικά το κλειστό στάδιο για το αγώνισμα του Tae Kwon Do. Επίσης πραγματοποιήθηκε η κατασκευή του καινούργιου σταδίου Καραϊσκάκη στη θέση του παλαιότερου, απέναντι από το υφιστάμενο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας (ΣΕΦ). Στην περιοχή του Δέλτα του Φαλήρου είχαμε την ένταξη μίας ακόμα μαρίνας, ενός εμπορικού κέντρου και δύο πολυώροφων εμπορικών κτηρίων. Σε πυλώνες πάνω από τον Κηφισό κατασκευάστηκε προέκταση της Εθνικής Οδού, κάτι που οδήγησε σε διαμαρτυρίες από την πλευρά των πολιτών και των τοπικών αρχών για το αναμενόμενο περιβαλλοντικό αποτύπωμα του έργου.

Ο Φάκελος Υποψηφιότητας προέβλεπε την εγκατάσταση μη μόνιμων αθλητικών έργων στην περιοχή του Φαληρικού Όρμου με τη μοναδική μη λυόμενη εξ αυτών να είναι το ΣΕΦ, καθώς και την απομάκρυνση του Ιππόδρομου.³⁹ Βασισμένο στη συγκεκριμένη

³⁷ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.16

³⁸ Υπ.Ε.Χω.Δε., Όπως παραπάνω, σελ.20

³⁹ Φάκελος Υποψηφιότητας “Αθήνα 2004”

περίπτωση και στην κατεύθυνση του Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας περιέγραφε επίσης την ολοκλήρωση των χωματουργικών εργασιών και την εξυγίανση της ακτής.⁴⁰

Εν τέλει κατασκευάστηκαν ελάχιστα από τα μέτρα εξυγίανσης και πρόσβασης. Αντίθετα, κατασκευάστηκε προέκταση της Εθνικής Οδού με νέο ανισόπεδο κόμβο πάνω από τον Κηφισό.⁴¹ Η εικόνα του Φαληρικού Όρμου ήταν η εικόνα μιας περιοχής “νεκροταφείου χρήσεων και σταδίων” με πολλές και ογκώδεις κατασκευές, με ακάλυπτους χώρους χωρίς φύτευση, και με μεγάλη δυσκολία στην πρόσβαση από τους πολίτες δεδομένου και του αποκλεισμού της περιοχής από τις λιμενικές εγκαταστάσεις.⁴² Σαν συνέπεια των παραπάνω, διογκώθηκε το ήδη υφιστάμενο πρόβλημα στην περιοχή, αυτό της κυκλοφοριακής φόρτισης.⁴³ Η επιφόρτιση στις περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής και ο αποκλεισμός τους από τη θαλάσσια ζώνη, έγιναν αμέσως αισθητά, γι αυτό και υπήρξαν οι ανάλογες διαμαρτυρίες από την πλευρά των κατοίκων των όμορων δήμων.

Ελληνικό

Μόλις 3 χρόνια πριν τη έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων, οι εγκαταστάσεις του αεροδρομίου του Ελληνικού είχαν μεταφερθεί στα Σπάτα, και η λειτουργία του χώρου καθοριζόταν πλέον από τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις που κατασκευαζόντουσαν στην περιοχή. Μετά το πέρας των εργασιών, η περιοχή του Ελληνικού περιελάμβανε πλέον 3 ανοιχτές αθλητικές εγκαταστάσεις, αυτές των αγωνισμάτων Softball, Baseball, Hockey καθώς και 3 εσωτερικές: μπάσκετ, handball, fencing. Είχε επιπλέον δημιουργηθεί πρόσθετος τεχνητός λόφος για τη διεξαγωγή του αγωνίσματος Κανόε-Καγιακ όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.

Η κατεύθυνση η οποία δόθηκε στην ανάπτυξη της περιοχής του Ελληνικού κατά τη χωροθέτηση των έργων, είχε τουριστικό-επενδυτικό χαρακτήρα και ερχόταν σε αντίθεση με τις αποφάσεις του Ρυμοτομικού Σχεδίου Αθήνας για την αστική ανάπτυξη στην περιοχή. Αυτό αποτέλεσε το λόγο για τις μεγάλες χρονικές καθυστερήσεις για την εκκίνηση των εργασιών, αφότου και χρησιμοποιήθηκαν διαδικασίες fast track για την παράκαμψη των όρων του ΡΣΑ. Ήδη η επιλογή του Ελληνικού σαν χώρος διεξαγωγής των αγωνισμάτων, αποτέλεσε μία πρόχειρη λύση, αφού υπήρχε ανάγκη για αποσυμφόρηση του Φαληρικού Όρμου από το μεγάλο αριθμό εγκαταστάσεων. Η αρχική ιδέα ήταν να γίνει η μεταφορά ορισμένων εξ αυτών στον Ασπρόπυργο, η οποία όμως απορρίφθηκε από τη ΔΟΕ και επελέγη σαν εναλλακτική λύση το Ελληνικό.

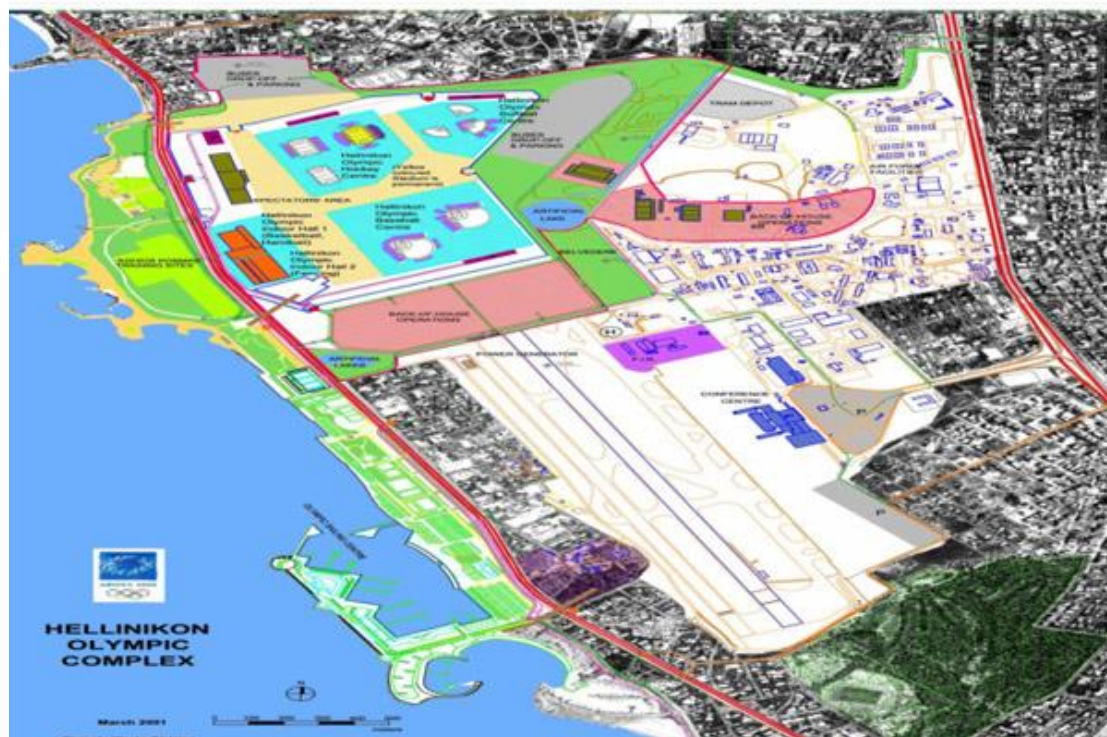
⁴⁰ Όπως παραπάνω

⁴¹ Μαρία Μάρκου (2015), “Έργα ανάπτυξης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σ. (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>)

⁴² Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω

⁴³ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω

Hellinikon Olympic Complex

Εικόνα 8. Η διάρθρωση των αθλητικών εγκαταστάσεων στο πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού, (Πηγή : Παύλος Μαρίνος Δελλαδέτσιμας, Ολυμπιακοί Αγώνες και Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις, Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) (2015) Κοινωνικός άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<http://www.athenssocialatlas.gr/>)

Έργα	Αρχικός προγραμματισμός	Τελική απόφαση	Αρχική χωροθέτηση	Τελική χωροθέτηση
Κέντρο Ιστιοπλοΐας	Μη λυόμενο	Μη λυόμενο	Άγιος Κοσμάς	Άγιος Κοσμάς
Συγκρότημα πολλαπλών χρήσεων Φαλήρου	Μη λυόμενο	Μη λυόμενο	5 γήπεδα στην περιοχή του Ιπποδρόμου	2 γήπεδα στην περιοχή του Ιπποδρόμου-τα 3 αλλάζουν θέση
Κέντρο Κωπηλασίας Κανόε-Καγιάκ	Λυόμενο	Μη λυόμενο	Σχοινιά στο Μαραθώνα	Ελληνικό

Ολυμπιακές εγκαταστάσεις Μπάσκετ, Ξιφασκία, Hockey	Λυόμενες	Μη λυόμενες	Ελληνικό	Ελληνικό
Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις Baseball, Softball	Λυόμενες	Μη λυόμενες	Φάληρο	Ελληνικό
Ολυμπιακό Κέντρο Ιππασίας	Μη λυόμενο	Μη λυόμενο	Τατόι	Μαρκόπουλο

5.2 Κόστος των ολυμπιακών έργων

Ένα από τα πρώτα ερωτήματα που κλήθηκαν να απαντήσουν όσοι ανέλαβαν τη χωροθέτηση και την εγκατάσταση των έργων ενόψει ολυμπιάδας, ήταν αυτό της μονιμότητας των κατασκευών. Στις περισσότερες πόλεις που αναλάμβαναν τους ολυμπιακούς αγώνες τα περισσότερα έργα προγραμματίστηκαν για μόνιμα, δηλαδή να αξιοποιηθούν για χρήση και μετά το πέρας των αγώνων. Η Αθήνα δεν αποτέλεσε εξαίρεση με τη μόνη διαφορά ότι ακόμα και τα έργα που αρχικά προορίζονταν για λυόμενα, μονιμοποιήθηκαν και αυτά. Δεδομένου ότι η οικονομική διαφορά σε σχέση με την επιλογή των προσωρινών εγκαταστάσεων δεν ήταν μεγάλη, συνεπώς αυτό που έκανε και κάνει την προσωρινή λύση να είναι οικονομικά πιο συμφέρουσα είναι το κόστος συντήρησης.⁴⁴

Το τελικό κόστος των ολυμπιακών αυτών εγκαταστάσεων κατέληξε να είναι πολλές φορές πολλαπλάσιο σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις. Στοιχεία της ΕΤΑΔ, της Εταιρείας Δημοσίων Ακινήτων στην οποία έχουν περιέλθει οι αθλητικές εγκαταστάσεις, αναφέρουν πως μόνο η συντήρηση τεσσάρων από τις μόνιμες εγκαταστάσεις που παραμένουν αναξιόποιτες, κόστισε 35 εκατομμύρια ευρώ την τελευταία δεκαετία στους φορολογούμενους πολίτες. Συγκεκριμένα η συντήρηση του Ιππικού Κέντρου στο Μαρκόπουλο, κόστισε 11,3 εκατομμύρια ευρώ την περίοδο 2005-2013. Η συντήρηση του κωπηλατοδρομίου στο Σχοινιά κόστισε 10,5 εκατομμύρια ευρώ, ενώ του Ολυμπιακού Κέντρου στο Γουδί 9,6 εκ.⁴⁵ Τέλος, το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου, είχε αρχικά δοθεί σε ιδιώτη, ο οποίος δεν κατάφερε να το αξιοποιήσει, και πάρα το γεγονός ότι η συγκεκριμένη παραχώρηση κατέστησε το κέντρο αυτό το λιγότερο

⁴⁴ ΙΟΒΕ, "Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία", Ιανουάριος 2015, σελ.33

⁴⁵ Φώτης Σιούμπουρας, "Έρευνα του <<Π>>: Ολυμπιάδα 2004 δέκα χρόνια μετά- Τι κερδίσαμε και τι χάσαμε", paraskinio.gr, 11/08/2014

υπερκοστολογημένο της τετράδας, η ιδιωτική αυτή κοινοπραξία ζητά με προσφυγή στα δικαστήρια 20 εκατομμύρια ευρώ αποζημίωση από το δημόσιο.⁴⁶

Στην περιοχή του Ελληνικού σύμφωνα με στοιχεία που κατατέθηκαν στη Βουλή των Ελλήνων, τα συνολικά εισπραχθέντα έσοδα από βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες συμβάσεις των ολυμπιακών εγκαταστάσεων ήταν 35,7 εκ. ευρώ από το 2005 έως και το Σεπτέμβριο του 2010. Τα συνολικά έσοδα τα οποία θα έπρεπε να έχουν εισπραχθεί σύμφωνα με τους όρους των συμβάσεων ήταν 75,8 εκ. ευρώ. Τα συνολικά έξοδα για την ίδια περίοδο άγγιζαν τα 18,1 εκ. ευρώ.⁴⁷

Η μεγάλη αυτή απόκλιση οφείλεται στο ότι οι επιχειρηματίες, κυρίως αυτοί των μακροχρόνιων συμβάσεων, διέκοψαν τις πληρωμές μισθωμάτων προς το δημόσιο με τις δύο κρατικές εταιρίες που διαχειρίζονται το χώρο (Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. και Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε.) να μην εισπράττουν τα πιστοποιημένα χρέη σύμφωνα με τις συμβάσεις. Πάρα τη μείωση των εσόδων, τα συνολικά έξοδα παρέμειναν σχεδόν σταθερά. Συγκεκριμένα κυμάνθηκαν σε τιμές 10πλάσιες και 20πλάσιες τα έτη 2007-2010 σε σχέση με το 2005 και το 2006.⁴⁸

Παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες των εσόδων από τα Ολυμπιακά Ακίνητα όπου ο πρώτος πίνακας αναφέρει τα έσοδα από τις βραχυχρόνιες μισθώσεις για κάθε έτος ξεχωριστά μέχρι το Σεπτέμβριο του 2010 ενώ ο δεύτερος πίνακας αναφέρει τις συνολικές απολαβές καθώς και τις απολαβές που ποτέ δεν εισπράχτηκαν από τις μακροχρόνιες μισθώσεις των ακινήτων του Ιστιοπλοϊκού Κέντρου Αγίου Κοσμά (για το διάστημα Ιούλιος 2007- Νοέμβριος 2008) και της εγκατάστασης Σλάλομ Κανόε-Καγιάκ (κατά το διάστημα Μάιος 2007-Αύγουστος 2008).⁴⁹

Έσοδα εγκατάστασης	2005	2006	2007	2008	2009	2010(έως 30/09)
Ξιφασκία	137.267	579.723	480.569	562.394	724.044	327.588
Καλαθοσφαίριση	41.500	327.494	89.460	102.817	68.658	34.387
Ανοικτά Στάδια	11.500	44.877	44.877	58.298	40.216	58.326
Συνδεδημένο Κτήριο	-	-	-	73.043	135.441	49.712

⁴⁶ Φώτης Σιούμπουρας, Όπως παραπάνω

⁴⁷ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, "Βασικές αρχές σχεδιασμού Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού", Αθήνα, Δεκέμβριος 2010, σελ.113

⁴⁸ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, "Βασικές αρχές σχεδιασμού Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού", Αθήνα, Δεκέμβριος 2010, σελ.114

⁴⁹ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, "Βασικές αρχές σχεδιασμού Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού", Αθήνα, Δεκέμβριος 2010, σελ.117

Εγκατάσταση Αγίου Κοσμά	143.600	98.000	18.000	55.844	66.147	55.535
Σύνολο	333.867	1.038.073	632.906	852.396	1.034.506	525.548

Έσοδα εγκατάστασης	Εισπραχθέντα έσοδα	Προγραμματισμένα έσοδα τα οποία δεν εισπράχτηκαν ποτέ	Σύνολο
Ιστιοπλοϊκό Κέντρο Αγίου Κοσμά	26.821.377	31.485.433	58.306.810
Σλάλομ Κανόε-Καγιάκ	4.426.625	8.650.674	13.077.299
Σύνολο	31.248.002	40.136.107	71.384.109

Το άθροισμα όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είναι 35,7 εκ. ευρώ εισπραχθέντα και 75,8 εκ. όσα θα έπρεπε να είχαν εισπραχθεί εάν οι συμβάσεις είχαν τηρηθεί.

Όσον αφορά τα έσοδα του δημοσίου τομέα από την αξιοποίηση συνολικά των ολυμπιακών ακινήτων, αυτά δεν ξεπερνούν τα 30 εκατομμύρια ευρώ ετησίως, ενώ για την πραγματοποίησή τους το κόστος από την φορολόγηση των πολιτών ανήλθε στο 1 δισεκατομμύριο ευρώ.⁵⁰ Αλλά ακόμα και το ποσό αυτό των 30 εκατομμυρίων δεν αποτελεί προς το παρόν προϊόν ρευστοποίησης αλλά προκύπτει από τον κρατικό προϋπολογισμό αφού δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα οι παραχωρήσεις σε εργολαβίες. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το κόστος για την συντήρηση των ακινήτων αυτών έως και την παραχώρησή τους δεν είναι καθόλου αμελητέο, αφού για το σύνολο τους δαπανώνται 10 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο.⁵¹ Ακόμα πιο χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 2009, δηλαδή 5 χρόνια μετά τη λήξη των αγώνων, η πίστωση για τα ολυμπιακά έργα ανήλθε στα 130 εκατομμύρια ευρώ.⁵²

Ο συνολικός προϋπολογισμός ο οποίος αναγραφόταν στον Φάκελο Υποψηφιοτήτων άγγιζε τα 7,7 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό το οποίο αυξήθηκε κατά πολύ στον τελικό απολογισμό.⁵³ Χαρακτηριστικά, στοιχεία της Βουλής το 2013 ανέφεραν σαν άμεσο δημόσιο κόστος 8,5 δισεκατομμύρια ευρώ και σαν κόστος ασφαλείας 1,8 δις.⁵⁴ Παρ' όλα αυτά η εταιρεία Standards and Poor's δημοσίευσε στοιχεία που ανεβάζουν το

⁵⁰ Άρης Χατζηγεωργίου, "Ο Τιτανικός της Ολυμπιάδας", Ελευθεροτυπία, 13/3/2010

⁵¹ Άρης Χατζηγεωργίου, Όπως παραπάνω

⁵² Άρης Χατζηγεωργίου, Όπως παραπάνω

⁵³ Φώτης Σιούμπουρας, "Έρευνα του <<Π>>: Ολυμπιάδα 2004 δέκα χρόνια μετά- Τι κερδίσαμε και τι χάσαμε", ragaskinio.gr, 11/08/2014

⁵⁴ Κωστής Χατζημιχάλης, "Αθήνα 2004 10 χρόνια μετά", Αυγή, 31/8/2014

κόστος στα 11,27 δις. ευρώ το οποίο είναι το 6% του ΑΕΠ της εποχής εκείνης.⁵⁵ Εδώ πρέπει να αναφερθεί πως υπάρχουν ακόμα και σήμερα έργα τα οποία δεν έχουν αποπληρωθεί όπως είναι το ολυμπιακό χωριό.

Η έκθεση του υπουργείου οικονομικών το 2005 αναφέρει πιο συγκεκριμένα τις υπερκοστολογήσεις που έγιναν για τα μεγάλα ολυμπιακά έργα. Η ανακατασκευή του Ολυμπιακού Σταδίου είχε κοστολογηθεί το 1999 στα 3,9 εκ. Ευρώ. Την επόμενη χρονιά το κόστος αυτό ανήλθε στα 8,8 εκ., το 2001 στα 23,9, το 2002 στα 241,5, το 2003 στα 356,4 και εν τέλει το 2004 το τελικό κόστος κατέληξε να είναι στα 398,9 εκατομμύρια ευρώ, δηλαδή 12771% ποσοστιαία αύξηση κόστους. Η οικοδόμηση του Καυτατζόγλειου από 1,1 εκ. ευρώ αρχικό κόστος έφτασε στα 66,8 εκ. παρουσιάζοντας ποσοστιαία αύξηση κόστους 6073%. Στο Ολυμπιακό Στάδιο της Πάτρας η αύξηση του κόστους έφτασε το 4009%, αφού από 1,1 εκ. ευρώ το 1999 κόστισε εν τέλει 44,1 εκ. Η ανακατασκευή του Παναθηναϊκού Σταδίου με τη σειρά της υπερκοστολογήθηκε στα 3733% με το τελικό κόστος να ξεπερνάει το αρχικό (300.000) κατά 11,2 εκατομμύρια. Πολύ μεγάλη απόκλιση είχαμε και στο Ολυμπιακό Κέντρο στο Γουδί που από 3,6 εκ. αρχικά, το τελικό κόστος ήταν 39,5 εκ. (1029% απόκλιση).⁵⁶ Τέλος, στο Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου, από αρχικό κόστος 13,7 εκ. είχαμε τελικό 60,5 εκ. με την απόκλιση να είναι 342%.

Έργα	Αρχικός Προϋπολογισμός(1999)	Τελικό Κόστος	Απόκλιση(Ποσοστιαία)
Ανακατασκευή ΟΑΚΑ	3.9 εκατομμύρια Ευρώ	398.9 εκατομμύρια Ευρώ	12771%
Οικοδόμηση Καυτατζόγλειου	1.1 εκ. Ευρώ	66.8 εκ. Ευρώ	6073%
Ολυμπιακό Στάδιο Πάτρας	1.1 εκ. Ευρώ	44.1 εκ. Ευρώ	4009%
Ανακατασκευή Παναθηναϊκού Σταδίου	300.000 Ευρώ	11.5 εκ. Ευρώ	3733%
Ολυμπιακό Κέντρο Γουδί	3.6 εκ. Ευρώ	39.5 εκ. Ευρώ	1029%
Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου	13.7 εκ. Ευρώ	60.5 εκ. Ευρώ	342%

⁵⁵ Άρης Χατζηγεωργίου, "Ο Τιτανικός της Ολυμπιάδας", Ελευθεροτυπία, 13/3/2010

⁵⁶ Φώτης Σιούμπουρας, "Έρευνα του <<Π>>: Ολυμπιάδα 2004 δέκα χρόνια μετά- Τι κερδίσαμε και τι χάσαμε", paraskinio.gr, 11/08/2014

Με το αριθμό αλλά και την απόκλιση που είχαν τα τελικά κόστη των έργων σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις, δε θα περίμενε κανείς ότι υπήρξαν έργα τα οποία παραδόθηκαν ημιτελή. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις των ημικατασκευών στις εγκαταστάσεις του ΟΑΚΑ και η ανυπαρξία στα συστήματα επικοινωνίας μεταξύ αθλητικών κέντρων και ραδιοτηλεοπτικών μεγάρων, εργασία η οποία έγινε εν τέλει κυριολεκτικά τελευταία στιγμή, 2 εβδομάδες πριν την έναρξη των αγώνων, αφού σε διαφορετική περίπτωση, οι αγώνες θα ματαιώνονταν.⁵⁷

Κόστος των έργων ασφαλείας

Αξίζει να αναφερθεί επίσης πως ένα πολύ μεγάλο τμήμα του προϋπολογισμού για τους Ολυμπιακούς Αγώνες κατέληξε στις δαπάνες για τα μέτρα ασφαλείας. Οι έντονες πιέσεις της ΔΟΕ για την ολοένα και μεγαλύτερη αύξηση των μέτρων αυτών οφείλεται στο τρομοκρατικό χτύπημα το 2001 στους δίδυμους πύργους, γεγονός το οποίο είχε ανησυχήσει την παγκόσμια κοινότητα ελέω του πιθανού κινδύνου που θα διέτρεχε ένα τόσο μεγάλο γεγονός όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Συνεπώς, κατέληξε να υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός σε κάμερες εντός του λεκανοπεδίου, σε βάρος της ιδιωτικής ζωής των πολιτών, έντονη παρουσία αστυνομικών δυνάμεων σε πολλές περιοχές της πόλης, καθώς και μια σειρά από έργα τα οποία εν τέλει δε λειτούργησαν όπως ηλεκτροφόρα καλώδια που εγκαταστάθηκαν αλλά και το περιβόητο ζέπελιν το οποίο στις αρχές δεν απογειωνόταν. Υπερσύγχρονα συστήματα παρακολούθησης, ελέγχου και πυρόσβεσης αποκτήθηκαν έναντι μεγάλων θυσιών του ελληνικού λαού και όχι μόνο δεν αξιοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των αγώνων αλλά ούτε και για την αντιμετώπιση πυρκαγιών στην Πάρνηθα(βλέπε C41)⁵⁸.

5.3 Μεγάλα έργα υποδομών

Τα μεγάλα έργα υποδομών που πραγματοποιήθηκαν εκείνη την περίοδο ήταν κυρίως έργα για τα οποία είτε υπήρχε υφιστάμενο πλάνο για τη δημιουργία τους είτε η κατασκευή τους είχε ήδη ξεκινήσει και με την ανάληψη των αγώνων τέθηκαν πλέον σε προτεραιότητα και επιταχύνθηκαν οι διαδικασίες για την πραγμάτωσή τους. Άλλωστε επρόκειτο για έναν από τους λόγους για τους οποίους η Αθήνα κατόρθωσε να αναλάβει τη διεξαγωγή των αγώνων με απόφαση της ΔΟΕ.

Τα περισσότερα εξ αυτών ήταν έργα οδοποιίας με σημαντικότερα εξ αυτών την Αττική Οδό και τη Λεωφόρο Κηφισού που ήταν ήδη σε εξέλιξη και ολοκληρώθηκαν εκείνη την περίοδο. Κατασκευάστηκαν επιπλέον ο κόμβος της Λεωφόρου Κηφισίας, η σύνδεση του ΟΑΚΑ με το Ολυμπιακό Χωριό, ο ανισόπεδος κόμβος της Λεωφόρου Κηφισού και Ποσειδώνος, η λειτουργία των λεωφόρων Κύμης, Σπύρου Λούη, Βάρης-Κορωπίου και Μαραθώνος.

⁵⁷ Φώτης Σιούμπουρας, 'Όπως παραπάνω

⁵⁸ Φώτης Σιούμπουρας, "Έρευνα του <<Π>>: Ολυμπιάδα 2004 δέκα χρόνια μετά- Τι κερδίσαμε και τι χάσαμε", paraskinio.gr, 11/08/2014

Λιγότερα σαν αριθμός αλλά εξίσου σημαντικά έργα τα οποία αξιοποιούνται διεξοδικά μέχρι σήμερα είναι οι υποδομές των μέσων μεταφοράς οι οποίες πραγματοποιήθηκαν ή ανακαινίστηκαν εκείνη την περίοδο όπως η επιτάχυνση του μετρό και η ολοκλήρωση και λειτουργία των καινούργιων σταθμών του ΗΣΑΠ, το Τραμ και ο προαστιακός σιδηρόδρομος.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το Μετρό, και με βάση τα στοιχεία τα οποία κατατέθηκαν στο Φάκελο Υποψηφιότητας 2004, η Αθήνα είχε ήδη μία από τις παλαιότερες σιδηροδρομικές γραμμές στον κόσμο, τη σημερινή γραμμή ΗΣΑΠ Αθήνα-Πειραιάς, η οποία βρίσκεται σε λειτουργία από το 1869. Παράλληλα με τη συγκεκριμένη γραμμή είχαν την περίοδο κατάθεσης του Φ.Υ. ξεκινήσει οι διαδικασίες κατασκευής δύο ακόμα γραμμών του μετρό με συνολικό μήκος 18 χιλιόμετρα.⁵⁹ Οι εγκαταστάσεις των σταθμών αλλά και των γραμμών ήταν ήδη κατά το ήμισυ ολοκληρωμένες και είχαν ξεκινήσει από τότε οι μελέτες για την επέκταση των δύο γραμμών.

Το δίκτυο του τραμ το οποίο κατασκευάστηκε εκείνη την περίοδο, θα εξυπηρετούσε το κέντρο της Αθήνας, αλλά και δρόμους οι οποίοι είχαν προβλήματα κυκλοφορίας και διέρχονταν από περιοχές οι οποίες δεν εξυπηρετούνταν από τη γραμμή του μετρό. Το τραμ σχεδιάστηκε ώστε να διασχίζει κυκλικά το κέντρο της πόλης και να συνδέει την παράκτια ζώνη του Φαλήρου με το Ελληνικό και τη Βούλα.⁶⁰

Όσον αφορά το δίκτυο των λεωφορειακών γραμμών και των γραμμών τρόλεϊ εντός της Αθήνας, αυτό σύμφωνα με τον Φ.Υ. 2004 είχε οργανωθεί εκ του μηδενός, σύντομο χρονικό διάστημα πριν από την κατάθεση του Φ.Υ. και βρισκόταν σε συνεχή αναβάθμιση. Σε αυτό θα βοηθούσε και η κατασκευή νέων λεωφόρων και οδών στις οποίες θα είχαν πρόσβαση και λεωφορεία αλλά και τρόλεϊ αλλά και η κατασκευή λωρίδων μόνο για χρήση λεωφορείων στις οποίες θα μπορούσαν τα λεωφορεία να κινούνται με αυξημένη ταχύτητα αλλά και με μεγαλύτερη συχνότητα. Συνολικά ο αριθμός των διαθέσιμων οχημάτων εκείνη την περίοδο ανερχόταν σε 1900 λεωφορεία, σε 450 τρόλεϊ και 600 πούλμαν ιδιωτικών επιχειρήσεων τα οποία χρησιμοποιούνταν από σχολεία, για τις μετακινήσεις τουριστών και για διάφορες εκδηλώσεις.⁶¹

Νέες εκτεταμένες υποδομές για τον προαστικό σιδηρόδρομο βρίσκονταν ήδη σε φάση κατασκευής στην προαστιακή σιδηροδρομική γραμμή Αθήνας- Χαλκίδας. Είχαν ήδη ξεκινήσει οι διαδικασίες για την παραλαβή νέων βαγονιών και για τον εκσυγχρονισμό των τεχνολογιών εντός των βαγονιών αλλά και των αποβαθρών. Οι παλιές περιαστικές γραμμές Αθήνα-Κόρινθος και Αθήνα-Λαύριο βρίσκονταν υπό εξέταση για την ενδεχόμενη επανάχρησή τους. Ειδικά η γραμμή Αθήνα-Λαύριο θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τις μετακινήσεις από και προς το νέο αεροδρόμιο στα Σπάτα.

Όσον αφορά τη χρήση των ταξί αλλά και των ενοικιαζόμενων αυτοκινήτων για τις διάφορες μετακινήσεις των επισκεπτών, ο Φ.Υ 2004 ανέφερε χαρακτηριστικά πως η

⁵⁹ Φάκελος Υποψηφιότητας "Αθήνα 2004"

⁶⁰ Όπως παραπάνω

⁶¹ Φάκελος Υποψηφιότητας "Αθήνα 2004"

Αθήνα ανήκε στις χώρες με την υψηλότερη αναλογία ταξί-πληθυσμού παγκοσμίως. Στο δυναμικό της είχε 1500 οχήματα και εντός του λεκανοπεδίου ευρίσκοντο πολλές εταιρίες ενοικίασης οχημάτων.⁶²

Όπως σε κάθε μεγάλο γεγονός έτσι και στην ολυμπιάδα της Αθήνας υπήρξε διάκριση σε δύο κατηγορίες επισκεπτών, τους “επισήμους” και όλους τους υπόλοιπους. Δημιουργήθηκαν λωρίδες στις οδούς οι οποίες δόθηκαν για αποκλειστική χρήση στους επισήμους για την γρηγορότερη πρόσβασή τους στους χώρους των ολυμπιακών αγωνισμάτων, δηλαδή στο Φάληρο και στο ΟΑΚΑ. Την ώρα της διέλευσης ενός από τους επισήμους (κάτι το οποίο συνέβαινε ανά πολύ τακτά χρονικά διαστήματα όπως μπορεί να αντιληφθεί εύκολα κανείς) τα μέτρα ασφαλείας εξαντλούσαν την αυστηρότητά τους δημιουργώντας μία Αθήνα καθόλου λειτουργική, προσπελάσιμη, φιλόξενη ή φιλική.⁶³ Τα συγκεκριμένα μέτρα δεν περιορίστηκαν στους άξονες που συνδέουν το Φάληρο με το ΟΑΚΑ αλλά σε όλο το σύνολο της πόλης και του Ολυμπιακού Δακτυλίου αφού άλλωστε τα ξενοδοχεία, τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, τα εμπορικά κέντρα είναι διασκορπισμένα σε όλο το Λεκανοπέδιο. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο τρόπος με τον οποίον αποφασίστηκε η χωροθέτηση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, ερχόταν σε αντίθεση με το πλάνο του Ρυμοτομικού Σχεδίου Αθήνας, το οποίο προωθούσε την ιδέα μιας μητροπολιτικής πόλης και αντί αυτού φάνηκε να επικρατεί η λογική της καλύτερης εμπορικής αποκατάστασης των εγκαταστάσεων μετά το πέρας των αγώνων.

Ολυμπιακή διαδρομή

Ένα σημείο στο οποίο αξίζει να γίνει κριτική είναι αυτό της “Ολυμπιακής Διαδρομής”. Ως Ολυμπιακή Διαδρομή αναφέρουμε τους οδικούς άξονες οι οποίοι αποτέλεσαν το βασικό δίκτυο το οποίο συνέδεε τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις με τα μεγάλα ξενοδοχεία. Ένα μεγάλο κονδύλι δόθηκε για την αρτιότερη αισθητικά και οπτικά ανάπλαση της διαδρομής και των κτηρίων που την περιέβαλαν. Το πρόβλημα διαπιστώθηκε όταν κάποια κτήρια δεν κρίθηκαν κατάλληλα για ανάπλαση ή το κόστος για να συμβεί κάτι τέτοιο κρίθηκε δυσανάλογο του αποτελέσματος. Έτσι λοιπόν αποφασίστηκε τα κτήρια αυτά να κρυφτούν πίσω από μεγάλα πανό τα οποία θα διαφήμιζαν τους αγώνες, δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο πως μεγαλύτερη αξία είχε η φαινομενική εικόνα της πόλης παρά η ουσιαστική ανάπλασή της προς όφελος των ανθρώπων που κατοικούν μόνιμα εδώ.⁶⁴

---

⁶² Όπως παραπάνω

⁶³ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

⁶⁴ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων

Η Αθήνα έπασχε και πριν τη διεξαγωγή των ολυμπιακών αγώνων από σοβαρά κυκλοφοριακά προβλήματα.⁶⁵ Μια τέτοια πόλη, με υψηλή πυκνότητα, έπρεπε να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία που υπήρχε με τη διεξαγωγή των αγώνων ώστε να προχωρήσει σε έναν διαφορετικό τρόπο δόμησης της πόλης αλλά και απεξάρτησης από το Ι.Χ. αυτοκίνητο. Αντί για αυτό, με την υπερσυγκέντρωση των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, του ολυμπιακού δακτυλίου που επιλέχτηκε αλλά και τις ρυμοτομικές αλλαγές οι οποίες πραγματοποιήθηκαν, η κυριαρχία του Ι.Χ. αυτοκινήτου εντάθηκε ακόμα περισσότερο.⁶⁶

Γεγονός είναι ότι το σχέδιο που περιγραφόταν μέσω του Φακέλου Υποψηφιοτήτας για τις επικείμενες αναπλάσεις ιστορικών τοποθεσιών και την ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων, ήταν βασισμένο στο αρχικό πλάνο του Ρυμοτομικού Σχεδίου Αθήνας από το 1983 και έπειτα, και αξιολογείται θετικά το γεγονός ότι ακολουθήθηκαν οι προβλεπόμενες κινήσεις. Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού ίδρυσαν την εταιρεία "Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Α.Ε." για να πραγματοποιήσει τις απαιτούμενες μελέτες. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκαν οι αναπλάσεις των πλατειών Ομονοίας, Συντάγματος, Μοναστηρακίου και Κουμουνδούρου καθώς και οι ενοποιήσεις των αρχαιολογικών χώρων της Ακρόπολης με τη Ρωμαϊκή Αγορά και την αρχαία αγορά της Αθήνας. Τέλος, πεζοδρομήθηκαν οι οδοί Διονυσίου Αρεοπαγίτου, Αποστόλου Παύλου και ένα τμήμα της οδού Ερμού.⁶⁷ Σε συνέχεια των παραπάνω, έγιναν σωστές κινήσεις όσον αφορά την εδραίωση και την αύξηση των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (ΜΜΜ), Μέσων Σταθερής Τροχίας (ΜΣΤ) με την ολοκλήρωση των εργασιών του μετρό και την εισαγωγή δύο νέων γραμμών και την επαναφορά του τραμ το οποίο συνδέει το κέντρο με τα νότια προάστια. Όλα αυτά ενίσχυσαν τις προσπάθειες απεμπλοκής από το Ι.Χ. αυτοκίνητο.

Παρόλα αυτά, άλλες κινήσεις, όπως η δημιουργία νέων λεωφόρων ή η ανάπλαση παλαιότερων με νέους ανισόπεδους κόμβους, έφεραν το αντίθετο αποτέλεσμα. Θα μπορούσε να έχει ενθαρρυνθεί περισσότερο το περπάτημα, μέσω διαδρόμων άνετης και ασφαλούς κίνησης του πεζού και στο εσωτερικό του κέντρου της Αθήνας και μεταξύ κέντρου και περιφερειακών περιοχών κατοικίας. Θα μπορούσε να έχει προβλεφθεί η δημιουργία διαδρόμων χρήσης του ποδηλάτου σε όλη την περιοχή του κέντρου της Αθήνας, χωρίς ταυτόχρονα να αποκλείεται η διέλευση του αυτοκινήτου, αλλά να εισάγονται όρια στην ταχύτητα και στη δυνατότητα στάθμευσης.

⁶⁵ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ "Πολεοδομική και Περιβαλλοντική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων 2004- Εναλλακτικές προτάσεις χωροθέτησης (1997-1998)", Ιανουάριος 1998

⁶⁶ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

⁶⁷ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

Εικόνα 9. Σχέδιο ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων, (Πηγή: <<<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=460503>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

5.4 Οικονομική κατάσταση της χώρας στις αρχές της χιλιετίας και μελλοντικές βλέψεις

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το χρονικό διάστημα στο οποίο οι ελληνικές κυβερνήσεις πήραν την απόφαση να διεκδικήσουν και να διοργανώσουν τελικά ένα τόσο μεγάλο εγχείρημα όσο οι Ολυμπιακοί Αγώνες, δεν είχε να κάνει μονάχα με την επέτειο των 100 χρόνων από την πρώτη ολυμπιάδα. Έγινε σε μια συγκυρία που το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης των πόλεων ήταν πλέον διαδεδομένο, μετά και από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Ψυχρός Πόλεμος είχε λάβει τέλος και λόγω και της έλλειψης ανταγωνισμού, οι αγορές στο χρηματιστήριο άνθιζαν.

Παρ' όλα αυτά, ο ανταγωνισμός μεταξύ των δυτικών χωρών και παρά την ολοένα και μεγαλύτερη εδραίωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεχιζόταν αμείωτος. Ήταν κοινό μυστικό πως η ανάληψη ανάλογων megarprojects όπως είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν γινόντουσαν μονάχα στα πλαίσια του αρχαίου αθάνατου πνεύματος και ούτε τα κίνητρα ήταν εξίσου αγνά. Οι μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις προσπαθούσαν να αποτελέσουν έναν διεθνή κομβικό πόλο στην παγκόσμια οικονομία και τουριστική-επενδυτική αγορά.⁶⁸ Έτσι, μέσα από τη διεξαγωγή μεγάλων διεθνών γεγονότων όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, έμπαιναν σε δράση προγράμματα μεγάλων αναπλάσεων με στόχο όχι πάντα την αναβάθμιση υποβαθμισμένων περιοχών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, αλλά την μελλοντική τουριστική ανάπτυξης περιοχών όπου μπορούν να αποτελέσουν πόλους έλξης για μεγάλους επενδυτικούς ομίλους. Ο

⁶⁸ Μαρία Καλατζοπούλου, Νίκος Μπελαβίλας, "Από την Ολυμπιάδα στο Μνημόνιο, Η εγκαθίδρυση <<εκτάκτων συνθηκών>> στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του χώρου", "Γεωγραφίες" τεύχος 23/2014

κατασκευαστικός τομέας ενισχυόταν σημαντικά, κάτι που φάνηκε και στην περίπτωση της Ελλάδας αφού από το 10,8% του ΑΕΠ το 1994, έφτασε να αποτελεί το 20,7% το 2004, με το ποσοστό απασχόλησης στον τομέα να είναι 40%.⁶⁹

Παρόλα αυτά στην Ελλάδα το πλάνο δεν πήγε όπως είχε αρχικά προγραμματιστεί αφού υπήρξε αδυναμία στην προσέλκυση κεφαλαίων, και ο στόχος της εμπορικής ανάπτυξης μεταφέρθηκε για αργότερα. Με αυτό το σκεπτικό, πολλά από τα προγραμματισμένα έργα, από λυόμενα όπως είχαν αρχικά σχεδιαστεί, μονιμοποιήθηκαν.⁷⁰ Το 2002 ιδρύθηκε η εταιρία “Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.” που ανέλαβε το οικονομικό σκέλος των έργων μέσα από τη δημόσια δαπάνη και τη φορολογία των πολιτών (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συμβολή του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας στην κατασκευή του Ολυμπιακού Χωριού).⁷¹ Αυτό δεν εμπόδισε τους υπεύθυνους να μην προχωρήσουν σε ανάπλαση των περιοχών του έργου με γνώμονα τον πολίτη και το φορολογούμενο, αλλά να θέσουν επενδυτικούς στόχους αξιοποίησης. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, ο φορέας υλοποίησης των έργων ήταν το ίδιο το Δημόσιο και όχι η αυτοδιοίκηση. Τελικά, σε συνδυασμό με τις όλο και πιο αυξημένες απαιτήσεις από την πλευρά της ΔΟΕ, το 2003 είχαμε την υψηλότερη τιμή μεγέθυνσης του χρέους, 5,9%.⁷²

---

⁶⁹ Γιώργος Σταθάκης, Μιχάλης Νικολακάκης, “Η πολιτική οικονομία του Φοίβου και της Αθηνάς”, Γεωγραφίες τεύχος 23/2014, σελ.8

⁷⁰ Γιώργος Σταθάκης, Μιχάλης Νικολακάκης, Όπως παραπάνω

⁷¹ Γιώργος Σταθάκης, Μιχάλης Νικολακάκης, Όπως παραπάνω, σελ.8

⁷² Γιώργος Σταθάκης, Μιχάλης Νικολακάκης, Όπως παραπάνω, σελ.9

6. 13 χρόνια μετά

6.1 Σημερινή εικόνα αλλά και επιπτώσεις των έργων

13 χρόνια έχουν περάσει από τη διεξαγωγή των αγώνων της Αθήνας. Εάν είχαμε στη διάθεσή μας μια μηχανή του χρόνου και δεν ήμασταν αρκετά δημιουργικοί όσον αφορά το ταξίδι που θα επιχειρούσαμε, θα μπορούσαμε να γυρίσουμε 15 χρόνια πίσω και να συζητήσουμε με έναν από τους υπεύθυνους της “Αθήνα 2004” για το πως φαντάζεται τη χρήση των μεγάλων αυτών έργων μέσα στην επόμενη 15ετία. Σίγουρα το πλάνο του θα ήταν εντελώς διαφορετικό σε σχέση με το σημερινό αποτέλεσμα. Παρ’ ότι ο προγραμματισμός ο οποίος έμπαινε μέσω του Φακέλου Υποψηφιότητας 2004 δεν είχε κοινωνικό χαρακτήρα, ούτε η χρήση των έργων κι η ανάπλαση των γύρω περιοχών γνώμονα τον πολίτη, ακόμα και η εμπορική-επενδυτική κατεύθυνση δεν επετεύχθη στην πλειοψηφία των περιπτώσεων. Αν και σε κάποια έργα υπάρχει μία μερική αξιοποίησή, τα περισσότερα εξ αυτών μαραζώνουν. Ακόμα και εκείνα τα οποία αξιοποιούνται πάντως, η χρήση τους είναι διαφορετική σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό, αφού δε βρέθηκαν οι αναμενόμενοι επενδυτές πέρα από ορισμένες περιπτώσεις όπου η αξιοποίηση των ολυμπιακών έργων από πλευράς επενδυτών έχει εμπορικό-τουριστικό χαρακτήρα, τουλάχιστον κατά την πρώτη δεκαετία μετά την ολοκλήρωση των αγώνων. Μετά την εκχώρηση των ακινήτων στο ΤΑΙΠΕΔ, τα έργα παραχωρήθηκαν σε εξευτελιστικές τιμές σε σχέση με την πραγματική τους αξία, σε εμπορικούς-επενδυτικούς ομίλους οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν την οικονομική κρίση που υπάρχει στη χώρα και έχουν σκοπό να αξιοποιήσουν ίσως το μοναδικό παράγοντα οποίος δεν έχει αλλοιωθεί αρκετά από το 2008 και έπειτα, τον τουρισμό. Παρ’ όλα αυτά δεν έχει ξεκινήσει πουθενά η πολυαναμενόμενη αξιοποίηση και οι μόνοι που προσπαθούν να διατηρήσουν τους χώρους ζωντανούς και να μην τους αφήσουν να οδηγηθούν στην απόλυτη ερήμωση, είναι οι ίδιοι οι πολίτες με κοινωνικά εγχειρήματα και πρωτοβουλίες.

Σε σχέση με την περίοδο των αγώνων όπου στους χώρους των ολυμπιακών ακινήτων υπήρχε κίνηση, ζωντάνια και ήταν χώρος πρόσβασης πολιτών από όλες τις χώρες, αλλά με τους περισσότερους εξ αυτών από την Ελλάδα, σήμερα ούτε οι ίδιοι οι πολίτες της χώρας μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτούς. Πολλοί από τους χώρους που περιβάλλουν τα ολυμπιακά ακίνητα είναι περιφραγμένοι και η πρόσβαση των πολιτών σε αυτούς δυσκολεύει, κάτι το οποίο οδηγεί σε περαιτέρω υποβάθμιση τους, αφού καθιστά πολλές φορές αδύνατο να υπάρξουν κοινωνικά εγχειρήματα και να γίνουν μέρος της καθημερινότητας. Παρατηρούμε επίσης την καταπάτηση μεγάλων εκτάσεων, σε πολλές περιπτώσεις φυσικού περιβάλλοντος, η οποία έχει δημιουργήσει και αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις γύρω περιοχές και τις έχει αποκόψει από την επαφή με το φυσικό περιβάλλον.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι πολλά από τα ολυμπιακά ακίνητα τα οποία ενώ ήταν αρχικά προγραμματισμένο να αποδεσμεύσουν την περιοχή χωροθέτησής τους μετά το

πέρας των αγώνων, κατέληξαν τελικά να μονιμοποιηθούν, “χρεώνοντας” τις επιπτώσεις για τη μη αξιοποίηση τους στη γύρω περιοχή. Κάτι το οποίο ήταν αναμενόμενο αν αναλογιστεί κανείς ότι δεν υπήρξε ευκολία στην αξιοποίηση των ακινήτων που εξ αρχής ήταν σχεδιασμένα για να παραμείνουν στην περιοχή, πόσο μάλλον για αυτά που επρόκειτο να απομακρυνθούν.

6.2 Συγκεκριμένες περιπτώσεις έργων- η εικόνα τους σήμερα

Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου

Το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου βρίσκεται σε μια περιοχή η οποία είχε ήδη πρόβλημα με τη μεγάλη πυκνότητα δόμησής της, κάτι που έχει οδηγήσει σε μεγάλη έλλειψη ελευθέρων χώρων στην παρακείμενη κατοικημένη περιοχή, και καθώς ήταν αναμενόμενο, υπήρξε αντίδραση εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας στη χωροθέτηση του έργου.⁷³ Τελικά, καταλαμβάνοντας σχεδόν 100 στρέμματα πρασίνου από την περιοχή των Τουρκοβουνίων, ενός από τους σημαντικότερους χώρους πρασίνου του λεκανοπεδίου, το έργο κατασκευάστηκε εκεί.⁷⁴ Ο αρχικός προϋπολογισμός του έργου ήταν στα 13,7 εκ. ευρώ και το τελικό κόστος 60,5 , σημειώνοντας απόκλιση 342%.⁷⁵

Μετά το πέρας των αγώνων, το 2006, ο χώρος εκχωρήθηκε μέσω διαγωνισμού στην κοινοπραξία Park Avenue για 46 έτη. Ο προγραμματισμός της κοινοπραξίας έδινε βαριά εμπορική-ψυχαγωγική χρήση στην περιοχή του έργου, και μετά από κινητοποιήσεις από την πλευρά των πολιτών και των περιβαλλοντικών οργανώσεων, ο σχεδιασμός αυτός δεν προχώρησε.⁷⁶ Στο τέλος του 2013, η κοινοπραξία επέστρεψε το ακίνητο στο δημόσιο, διεκδικώντας χρηματική αποζημίωση 20 εκ. Τον Μάρτιο του 2014, το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου (ΟΚΓ) μαζί με τα περισσότερα εκ των ολυμπιακών ακινήτων μεταβιβάστηκε στο ΤΑΙΠΕΔ, το οποίο ξεκίνησε νέο διαγωνισμό για τη μίσθωση του, ο οποίος έληξε ανεπιτυχώς στο τέλος του 2014.⁷⁷

Εάν πηγαίναμε μία εκδρομή στο ΟΚΓ, το πιθανότερο είναι να χρησιμοποιούσαμε τον οδικό άξονα της λεωφόρου Βεϊκου, η οποία αποτελεί την κυριότερη οδό του δήμου Γαλασίου, ο οποίος μέσω αυτής συνδέεται με το δήμο Νέας Ιωνίας. Από την πλευρά της Νέας Ιωνίας, το ΟΚΓ, συνδέεται με περιοχές κατοικίας και δρόμους τοπικής σημασίας. Εάν θέλαμε να φτάσουμε εκεί χρησιμοποιώντας Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε τις λεωφορειακές γραμμές που διέρχονται και

---

⁷³ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ “Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου-Καταγραφή Πολεοδομικών Δεδομένων, Διερεύνηση και Αποτίμηση εναλλακτικών προτάσεων χρήσεων”, Φεβρουάριος 2015

⁷⁴ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

⁷⁵ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

⁷⁶ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

⁷⁷ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

αυτές από τη Λεωφόρο Βεΐκου. Οι γραμμές αυτές συνδέουν το Γαλάτσι με το κέντρο της Αθήνας, την περιοχή Ζωγράφου και το Χαλάνδρι. Από την πλευρά της Ν. Ιωνίας δεν υπάρχει αντίστοιχη συγκοινωνιακή σύνδεση. Υπάρχει προγραμματισμός η περιοχή να συνδεθεί με τη γραμμή 4 του Μετρό.⁷⁸

Φαληρικός Όρμος

Η περίπτωση του Φαληρικού Όρμου είναι μία από τις χαρακτηριστικές περιπτώσεις όπου ο αρχικός προγραμματισμός του Φακέλου Υποψηφιότητας απέχει πολύ από τη σημερινή εικόνα της περιοχής των έργων. Η ρητορεία για λυόμενες ολυμπιακές εγκαταστάσεις πέραν του ΣΕΦ, έμεινε μόνο στα χαρτιά, αφού μέχρι και σήμερα οι εγκαταστάσεις μαραζώνουν ακόμα στην ίδια θέση, με την παρακείμενη περιοχή να κείτεται πλήρως υποβαθμισμένη. Τα μοναδικά στάδια από την περιοχή του Φαλήρου που βρίσκονται σήμερα σε αθλητική χρήση είναι το στάδιο Καραϊσκάκη το οποίο αποτελεί έδρα της ποδοσφαιρικής ομάδας του Ολυμπιακού και του Εθνικού και το Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας το οποίο είναι η έδρα του τμήματος καλαθοσφαίρισης του Ολυμπιακού αλλά και χώρος για τη διεξαγωγή συνεδρίων και συναυλιών. Ο Φάκελος προέβλεπε επίσης την απομάκρυνση του Ιππόδρομου, την ολοκλήρωση των χωματουργικών εργασιών και την εξυγίανση της ακτής. Εν τέλει, ελάχιστα από τα έργα εξυγίανσης και πρόσβασης κατασκευάστηκαν, και αντί για την απομάκρυνση των μη μόνιμων κατασκευών είχαμε επιπρόσθετες εγκαταστάσεις εμπορικών κτηρίων και μαρίνων για μικρά σκάφη.⁷⁹ Είχαμε επίσης την κατασκευή της προέκτασης της Εθνικής Οδού με νέο ανισόπεδο κόμβο, δημιουργώντας μεγαλύτερο πρόβλημα στην κυκλοφοριακή συμφόρηση της περιοχής.⁸⁰

Η εικόνα του Φαληρικού Όρμου την επόμενη μέρα ήταν αυτή ενός “νεκροταφείου χρήσεων και σταδίων” με πολλές και ογκώδεις κατασκευές και λιμενικές εγκαταστάσεις που περιορίζαν και περιορίζουν την πρόσβαση των πολιτών στην περιοχή αφού εκτείνονται σε όλο το μήκος της ακτής εκτός από την περιοχή του Μοσχάτου και όσους ακάλυπτους χώρους έχουν απομείνει να είναι στεγνοί και χωρίς φύτευση.⁸¹ Μέσω της προέκτασης της Εθνικής Οδού με την είσοδο ενός νέου ανισόπεδου κόμβου - κάτι το οποίο προκάλεσε έντονες διαμαρτυρίες από την πλευρά των πολιτών, αφού θα επιδείνωνε τις περιβαλλοντικές συνθήκες της περιοχής - η πρόσβαση του απλού πολίτη στην περιοχή της παραλίας δυσχέρανε κι άλλο. Έχουμε επιπλέον εν δυνάμει εμπορικούς χώρους οι οποίοι καταλαμβάνουν έκταση 27.000 τ.μ., όπου τελικά δεν αξιοποιήθηκαν ποτέ. Το 2005 εκχωρήθηκαν και αυτοί μαζί με άλλα ακίνητα στο ΤΑΙΠΕΔ, το οποίο έχει προχωρήσει σε διαδικασίες για την εμπορική τους αξιοποίηση,

⁷⁸ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

⁷⁹ Μάρκου Μαρία (2015), “Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>)

⁸⁰ Μάρκου Μαρία, Όπως παραπάνω

⁸¹ Μάρκου Μαρία, Όπως παραπάνω

οδηγώντας την τοπική κοινωνία σε μια σειρά από αντιδράσεις.⁸² Με τις ρυθμίσεις του “Νόμου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και την Κοινωνική Αξιοποίηση των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων”, ο χώρος της παραλίας πέρασε στην κυριότητα της εταιρείας “Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.” η οποία έχει διπλασιάσει τον προς εκμετάλλευση χώρο διευρύνοντας τη ζώνη των επιχωματώσεων. Τον Μάρτιο του 2006, το ίδρυμα “Σταύρος Νιάρχος” ανακοίνωσε την πρόθεσή του να γίνει χορηγός του συμπλέγματος της όπερας κάτι το οποίο επικυρώθηκε το 2009, με τη χωροθέτηση έκτοτε στην περιοχή σημαντικών πολιτιστικών λειτουργιών της πόλης, της Λυρικής Σκηνής και της Εθνικής Βιβλιοθήκης.⁸³ Το 2011 το ΥΠΕΚΑ παρουσίασε το πλάνο για την ανάπλαση της περιοχής και τη δημιουργία ενός μητροπολιτικού πάρκου πρασίνου.⁸⁴ Αυτό θα συνοδευόταν με έναν “πολιτιστικό διάδρομο” μεταξύ του θαλάσσιου μετώπου και του ιστορικού κέντρου της πόλης. Την ίδια περίοδο ξεκινάει η χρήση του ολυμπιακού σταδίου Tae Kwon Do ως συνεδριακό κέντρο, και ανοίγει η συζήτηση για την κατασκευή λιμανιού κρουαζιέρας στην περιοχή.⁸⁵ Το σχέδιο της τουριστικής αξιοποίησης του έργου γίνεται εκ νέου επίκαιρο με το προτεινόμενο πλάνο να περιγράφει ειδική συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, την πώληση δικαιωμάτων γης και υποδομών σε συνέχεια της ανάπτυξης του marketing της πόλης.⁸⁶ Παρόμοια προγράμματα ανάπλασης υποβαθμισμένων περιοχών με άξονες την τουριστική και εμπορική κατεύθυνση συμβαίνουν τα τελευταία 30 χρόνια σε Βαλτιμόρη, Γλασκώβη, Μπιλμπάο και Βαρκελώνη. Ο στόχος είναι η προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων και επισκεπτών μέσα από την εγκατάσταση πύργων γραφείων, εμπορικών κέντρων και αθλητικών-τουριστικών υποδομών.⁸⁷ Τον Μάιο του 2017 ανακοινώθηκε και επίσημα η έναρξη της πρώτης φάσης των αναπλάσεων με τη μετατόπιση της παραλιακής λεωφόρου προς τη θάλασσα, την κατασκευή ξηρού καναλιού για αντιπλημμυρική προστασία και τη δημιουργία συστημάτων καθαρισμού.⁸⁸

---

⁸² Μάρκου Μαρία, Όπως παραπάνω

⁸³ <<http://old.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2013/04/%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%97-%CE%A6%CE%91%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%9F.pdf>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

⁸⁴ Μάρκου Μαρία (2015), “Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>)

⁸⁵ Μάρκου Μαρία, Όπως παραπάνω

⁸⁶ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω

⁸⁷ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω

⁸⁸ <<<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=881232>>>, δημοσίευση 22/05/2017, τελευταία ανάκτηση 21/6/2017

Εικόνα 10. Σημερινή εικόνα του γηπέδου Beach Volley στον Φαληρικό Όρμο
(Πηγή: <<<http://www.athensvoice.gr/life/home/ti-ginetai-otan-teleionei-i-fiesta-ton-olympiakon>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Ελληνικό

Ο χώρος του Ελληνικού αποτελεί ίσως έναν από τους πιο πολυσυζητημένους των τελευταίων ετών. Η εικόνα που θα παρατηρήσουμε στην περιοχή του Ελληνικού είναι εκείνη ενός χώρου ο οποίος έχει χωριστεί μέσω περιφράξεων σε δεκάδες τμήματα κατά μήκος 56 χιλιομέτρων. Στην παράκτια ζώνη του Αγίου Κοσμά έχουμε αυθαίρετα καταστήματα αναψυχής, νυχτερινά κέντρα, όλα κατά παράβαση του θεσμικού πλαισίου του 2004, το οποίο όριζε την απομάκρυνσή τους. Η υπόλοιπη έκταση στην περιοχή του Αγίου Κοσμά, από χώρο προσβάσιμο στους πολίτες όπου μπορούσαν να πραγματοποιήσουν ήπιες χρήσεις αθλητισμού, έχει μετατραπεί σε χώρο επαγγελματικού πρωταθλητισμού. Στην περιοχή του πρώην Ανατολικού Αεροσταθμού, στη νοτιοανατολική πίστα του χώρου στάθμευσης αεροσκαφών, έχουμε λυόμενες κατασκευές μεγάλης κλίμακας όπου χρησιμοποιούνται για τη στέγαση εκθέσεων. Εκεί βρίσκεται και το τεράστιο κτήριο, έργο του αρχιτέκτονα Eero Saarinen, το οποίο έχει εγκαταλειφθεί από τους διαχειριστές του χώρου. Την ίδια στιγμή, στην περιοχή εδράζονται πολλές και σημαντικές λειτουργίες υποδομών όπως είναι το Τραμ, η ΕΘΕΛ και ο σταθμός “Ελληνικό” του Αττικό Μετρό. Ασφαλώς, αίσθηση προκαλεί η παρουσία των τεράστιων ολυμπιακών εγκαταστάσεων στο χώρο του Ελληνικού, όπως αυτή του αγωνίσματος Σλάλομ- Κανόε- Καγιάκ, η ολυμπιακή εγκατάσταση Μπάσκετ-Ξιφασκία και οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις όπου φιλοξενήθηκαν τα αθλήματα του Baseball, Softball, Hockey. Τέλος, έχουμε το Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας στον Άγιο Κοσμά το οποίο έχει

παραχωρηθεί στην εταιρεία “ΣΕΙΡΙΟΣ ΑΕΒΕ” η οποία έχει ανακοινώσει ότι το βασικό της πλάνο είναι η εμπορική αξιοποίηση της περιοχής με την εγκατάσταση λιμενικών έργων και τη λειτουργία μαρίνας.

Μετά το 2001 όπου και μεταφέρθηκαν οι εγκαταστάσεις του αεροδρομίου στα Σπάτα, ξεκίνησε ο διάλογος για την αξιοποίηση της περιοχής που θα λάμβανε χώρα μετά το πέρας των αγώνων. Ο πρώτος διαγωνισμός περιελάμβανε προτάσεις για τη μετατροπή του χώρου σε ένα μεγάλο μητροπολιτικό πάρκο. Η συνέχεια όμως ήταν διαφορετική, όταν και υπήρξε έντονο ενδιαφέρον από επενδυτές και ιδιωτικές επιχειρήσεις για την εκμετάλλευση της περιοχής. Μετά το τέλος των αγώνων, ο χώρος του Ελληνικού ακολούθησε την πορεία των υπόλοιπων περιοχών στις οποίες χωροθετήθηκαν ολυμπιακές εγκαταστάσεις, με τα εγκαταλειμμένα κτήρια να δεσπόζουν του χώρου. Από το 2011 και έπειτα, σε συμφωνία και με τις σχετικές αποφάσεις του μνημονίου που υπεγράφη μεταξύ Ελλάδας-Κατάρ, έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να μπει ο χώρος σε μία τροχιά ιδιωτικοποιήσεων και εμπορικής εκμετάλλευσης. Σε αυτήν την προοπτική εναντιώθηκαν τα κινήματα των πολιτών της τοπικής κοινότητας αλλά και ευρύτερα, καθώς και οι αρχαιολογικές υπηρεσίες. Το Μάιο του 2011 έχουμε την ίδρυση της “Ελληνικό Α.Ε.” για τη διαχείριση και αξιοποίηση της έκτασης του Ελληνικού⁸⁹ και την έναρξη του διαγωνισμού για την αναζήτηση επενδυτή με την πρόταση Acebillo να φέρνει στο τραπέζι μια πρώτη επενδυτική φυσιογνωμία της περιοχής. Τον Ιούλιο του 2011 μπαίνει στη λίστα του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων με την ίδρυση του ΤΑΙΠΕΔ και το Σεπτέμβρη της ίδιας χρονιάς έχουμε μεταβίβαση του μετοχικού κεφαλαίου της “Ελληνικό Α.Ε.” στο ΤΑΙΠΕΔ. Το Δεκέμβρη του 2011 ξεκινάει μια διαδικασία εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την αγορά της πλειοψηφίας του μετοχικού κεφαλαίου της “Ελληνικό Α.Ε.” ενώ παράλληλα γίνονται προσπάθειες για την έξωση των υφιστάμενων χρήσεων του χώρου με νέες αντιδράσεις εκ μέρους των πολιτών. Τον Μάρτιο του 2012 ψηφίζεται ο νόμος για την “Αξιοποίηση του πρώην Αεροδρομίου του Ελληνικού”. Το Σεπτέμβρη του 2014 έχουμε λήξη του διαγωνισμού με την εκχώρηση της περιοχής σε μία ομάδα επενδυτών με την ονομασία Lamda Development Group, με τις διαμαρτυρίες των κινημάτων πολιτών να συνεχίζονται, αφού το πλάνο της εταιρίας περιγράφει εμπορικά καταστήματα, ξενοδοχεία, καζίνο ακολουθώντας πιστά τα πρότυπα των καινούργιων μεγαλουπόλεων του εξωτερικού. Το Σεπτέμβριο του 2016 το ιδιωτικό συμφωνητικό ΤΑΙΠΕΔ-Lamda Development Group επικυρώνεται από τη Βουλή.

---

⁸⁹ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, “Εκθεση-Ελληνικό : Για ποιούς, γιατί και πως”, Μάρτιος 2015

Εικόνα 11. Πρώην Αεροδρόμιο Ελληνικού. (Πηγή: << <http://www.newsbomb.gr/tags/tag/39820/prwhn-aerodromio-ellhnikoy>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα 12. Σημερινή εικόνα γηπέδου Softball στην περιοχή του Ελληνικού (Πηγή: <<http://www.kathimerini.gr/779872/gallery/epikairothta/ereynes/olympiakh-erhmwsh-deka-xronia-meta>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα 13. Σημερινή εικόνα εγκατάστασης Κανόε-Καγιάκ στο Ελληνικό
(Πηγή: <<http://www.kathimerini.gr/779872/gallery/epikairothta/ereynes/olympiakh-erhmwsh-deka-xronia-meta>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα των υπόλοιπων Ολυμπιακών Ακινήτων⁹⁰

Το Ολυμπιακό Κέντρο Αντιπτερίσης (Badminton) στο Γουδί αξιοποιείται εδώ και χρόνια εμπορικά από ιδιώτη, μετά από διεξαγωγή αντίστοιχου διεθνούς διαγωνισμού. Το Ολυμπιακό Κωπηλατοδρόμιο στην περιοχή του Σχοινιά χρησιμοποιείται κυρίως σαν προπονητικό κέντρο από τις ελληνικές ομοσπονδίες Κωπηλασίας, Κανόε-Καγιάκ και ποδηλασίας, ενώ από το καλοκαίρι του 2010 είναι πλέον διαθέσιμο για χρήση από το ευρύ κοινό. Το Ολυμπιακό Ιππικό Κέντρο στο Μαρκόπουλο φιλοξενεί σήμερα δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς όπως η Ελληνική Ιππική Ομοσπονδία, ο Οργανισμός Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος Α.Ε., η Φίλιππος Ένωση, η Κτηματολόγιο Α.Ε. και άλλοι. Στην ίδια περιοχή είχε χωροθετηθεί και σκοπευτήριο το οποίο σήμερα έχει παραχωρηθεί προς χρήση της ελληνικής αστυνομίας. Το Ολυμπιακό Κέντρο Άνω Λιοσίων φιλοξενεί ομοσπονδίες μαχητικών αθλημάτων. Στην περιοχή του Πειραιά, έχουμε το Ολυμπιακό Κέντρο στη Νίκαια το οποίο έχει παραχωρηθεί στο Πανεπιστήμιο Πειραιά για 40 έτη, χωρίς αυτό να έχει προβεί σε συγκεκριμένες μετατροπές στο χώρο. Πέρα από τις αθλητικές ολυμπιακές εγκαταστάσεις, κατά τη διάρκεια προετοιμασίας των αγώνων, είχαμε την δημιουργία του Διεθνούς Κέντρου Ραδιοτηλεόρασης και του Κέντρου Γραπτού Τύπου στην Κηφισίας όπου τμήμα του πρώτου έχει παραχωρηθεί στην εταιρία Lamda Development Group για 40 έτη η οποία το μετέτρεψε σε εμπορικό

⁹⁰ Παναγιώτης Μενέγος (2012) “Υπόθεση Αθήνα: Πολεοδομική Υποβάθμιση”, <http://www.athensvoice.gr/archives/yprothesi-athina-poleodomiki-yrovathmisi>, τελευταία ανάκτηση 27/6/2017

κέντρο ειδών πολυτελείας (Golden Hall). Το Κέντρο Γραπτού Τύπου έχει παραχωρηθεί στο σύνολό του στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για χρήση γραφείων και υπηρεσιών διοίκησης για 40 έτη. Το ΟΑΚΑ διατηρεί την αθλητική του χρήση μέχρι και σήμερα φιλοξενώντας αγώνες ποδοσφαίρου και μπάσκετ καθώς και τις ομάδες “Παναθηναϊκός Superfoods B.C” , “ΑΕΚ F.C” και “ΑΕΚ B.C.”.

Εικόνα 14. Εικόνα από τον περιβάλλοντα χώρο του ΟΑΚΑ

(Πηγή: <www.kathimerini.gr/779872/gallery/epikairothta/ereynes/olympiakh-erhmwsh-deka-xronia-meta>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Ολυμπιακό Χωριό

13 χρόνια μετά η εικόνα του ολυμπιακού χωριού απέχει πολύ από εκείνη που είχαν ονειρευτεί και προγραμματίσει όσοι ανέλαβαν την ευθύνη για την τελική χωροθέτησή του. Αντί για τον αρχικό σχεδιασμό ο οποίος προέβλεπε 25.000 άτομα μόνιμους κατοίκους, ο σημερινός αριθμός είναι στους 12.000 μόνιμους και 2.000 εργαζόμενους.⁹¹ Οι κατοικίες που βρίσκονται σε χρήση αποτελούν το 60% των αρχικά κατασκευασμένων κατοικιών, με το ίδιο το κέντρο του χωριού να αποτελεί ανενεργή ζώνη με πολλές αναφορές για ελλιπή συντήρηση των κοινόχρηστων χώρων.⁹² Το βασικότερο πρόβλημα του ολυμπιακού χωριού που το έχει οδηγήσει σε αυτό το μαρασμό, είναι ότι πρόκειται για περιοχή αποκομμένη κυκλοφορικά από το Μενίδι, κάτι το οποίο έχει οδηγήσει σε απομόνωση και αναγκαστική αυτονομία. Σύμφωνα με την έκθεση του ΙΟΒΕ τον πρώτο

⁹¹ Ξενοφώντας Διαλεισμάς, “Ζητήματα πολεοδομικού προγραμματισμού στην Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004”, Ερευνητική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.) Ιούλιος 2007

⁹² Ξενοφώντας Διαλεισμάς, Όπως παραπάνω

καιρό λειτουργίας του χωριού άνοιξαν 30 καταστήματα, τα οποία έκλεισαν όλα εκτός από 5 μέσα στον πρώτο χρόνο λειτουργίας τους με τα μισθώματα για τους εμπορικούς χώρους το πρώτο διάστημα να φτάνουν τα 3000 ευρώ για 55 τ.μ. Τα μόνα καταστήματα που λειτουργούν πλέον εντός του χωριού είναι Mini Market. Η πολυκλιδική η οποία είχε κατασκευαστεί δε λειτουργεί πλέον και οι χώροι άθλησης έχουν όλοι εκμισθωθεί σε ιδιώτες. Το αστυνομικό τμήμα υπολειτουργεί σε βαθμό που έχει προσληφθεί ιδιωτική εταιρεία Security για τη φύλαξη του χώρου. Οι κατοικίες του Ολυμπιακού Χωριού έχουν παραχωρηθεί σε δικαιούχους του ΟΕΚ και γίνεται προσπάθεια για αξιοποίησή τους.

Εικόνα 15. Σημερινή εικόνα του Ολυμπιακού Χωριού

(Πηγή : <<http://www.kathimerini.gr/779872/gallery/epikairothta/ereynes/olympiakh-erhmwsh-deka-xronia-meta>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα 16. Σημερινή εικόνα του κολυμβητηρίου του Ολυμπιακού Χωριού το οποίο δε λειτούργησε ποτέ μετά τους αγώνες (Πηγή: <<http://protinews.blogspot.gr/2014/08/blog-post_836.html>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

6.3 Παράγοντες οι οποίοι επηρεάστηκαν από τη διεξαγωγή των αγώνων

Τουρισμός

Από την ημέρα ανακοίνωσης της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων από την Ελλάδα, άρχισε να υπάρχει μια αυξητική τάση των αφίξεων των επισκεπτών για λόγους τουρισμού και αναψυχής η οποία διήρκησε μέχρι και το έτος 2001.⁹³ Έπειτα, λόγω και της αρνητικής διαφήμισης που προβαλλόταν από τα ξένα αλλά και τα εγχώρια Μέσα Ενημέρωσης- χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επρόκειτο για αβάσιμη κριτική- για την καθυστέρηση της πραγμάτωσης των ολυμπιακών έργων και για την αναποτελεσματικότητα του ελληνικού κράτους, ξεκίνησε μια πτώση του τουρισμού στην Ελλάδα, συγκεκριμένα την τριετία 2002-2004.⁹⁴ Από την περίοδο διεξαγωγής των αγώνων και για τα επόμενα 4 χρόνια, οι αφίξεις στην Ελλάδα σημείωσαν σημαντική άνοδο. Αυτό διακόπηκε μετά την έλευση της κρίσης και στην Ελλάδα, δηλαδή από το

⁹³ IOBE, "Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία", Ιανουάριος 2015, σελ. 67

⁹⁴ IOBE, Όπως παραπάνω, σελ. 67

2008 και έπειτα.⁹⁵ Η πλειοψηφία των αφίξεων για εκείνο το χρονικό διάστημα ανόδου προερχόταν κυρίως από την Ευρώπη.⁹⁶

Εξαγωγές

Οι εξαγωγές αγαθών είναι ένας δεύτερος παράγοντας ο οποίος επηρεάστηκε από την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων στη Ελλάδα. Έπειτα και από την ανακοίνωση της ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων από την Αθήνα το 1997, οι εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων ξεκίνησαν να σημειώνουν άνοδο.⁹⁷ Όπως συνέβη και με τον τουρισμό, λόγω της δυσφήμισης για την δυσκολία πραγματοποίησης των έργων, το χρονικό διάστημα 2001-2003 οι εξαγωγές που πραγματοποιεί η Ελλάδα μειώνονται.⁹⁸ Κατά τη διάρκεια των αγώνων αλλά και για τα επόμενα 3 χρόνια, σημειώνεται εκ νέου άνοδος στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων η οποία καταβαρυνώνεται έπειτα και από την έλευση της κρίσης στην Ελλάδα.⁹⁹ Οι αυξήσεις αυτές ήταν ισχυρότερες στις αγορές της Ασίας σε σχέση με τις υπόλοιπες ηπείρους αλλά εξασθένησαν πιο γρήγορα. Αντίθετα δεν σημειώθηκε τόσο σημαντική πτώση αλλά ούτε και άνοδος στις αγορές της Βόρειας Αμερικής και της Ωκεανίας.¹⁰⁰

Ανεργία

Ένας τρίτος πολύ σημαντικός παράγοντας του οποίου οι διακυμάνσεις αξίζει να αναφερθούν διότι επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων. Το ποσοστό ανεργίας βρισκόταν σε διαρκή άνοδο πριν την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων και χαρακτηριστικά το διάστημα 1990-1999.¹⁰¹ Όπως ήταν αναμενόμενο, η ανάγκη για εργατικά χέρια λόγω των μεγάλων ολυμπιακών έργων που επρόκειτο να κατασκευαστούν ξεκίνησε να ρίχνει το ποσοστό αυτό. Πάρα την χρησιμοποίηση ενός μεγάλου αριθμού εθελοντών - από ένα σημείο και έπειτα ίσως και την εκμετάλλευσή τους θα μπορούσε να προσθέσει σαν προσωπικό σχόλιο ο γράφων - το ποσοστό ανεργίας συνεχίζει να μειώνεται και την περίοδο 2002-2003 όπου έχουμε εντατικοποίηση της προσπάθειας για πραγματοποίηση των έργων.¹⁰² Συγκεκριμένα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας μας δείχνουν πως το χρονικό διάστημα 1998-2002 ο αριθμός των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης παρέμενε σταθερός στα 4.000.000.¹⁰³ Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων ο αριθμός

---

⁹⁵ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.67

⁹⁶ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.67

⁹⁷ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.72

⁹⁸ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.72

⁹⁹ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.72

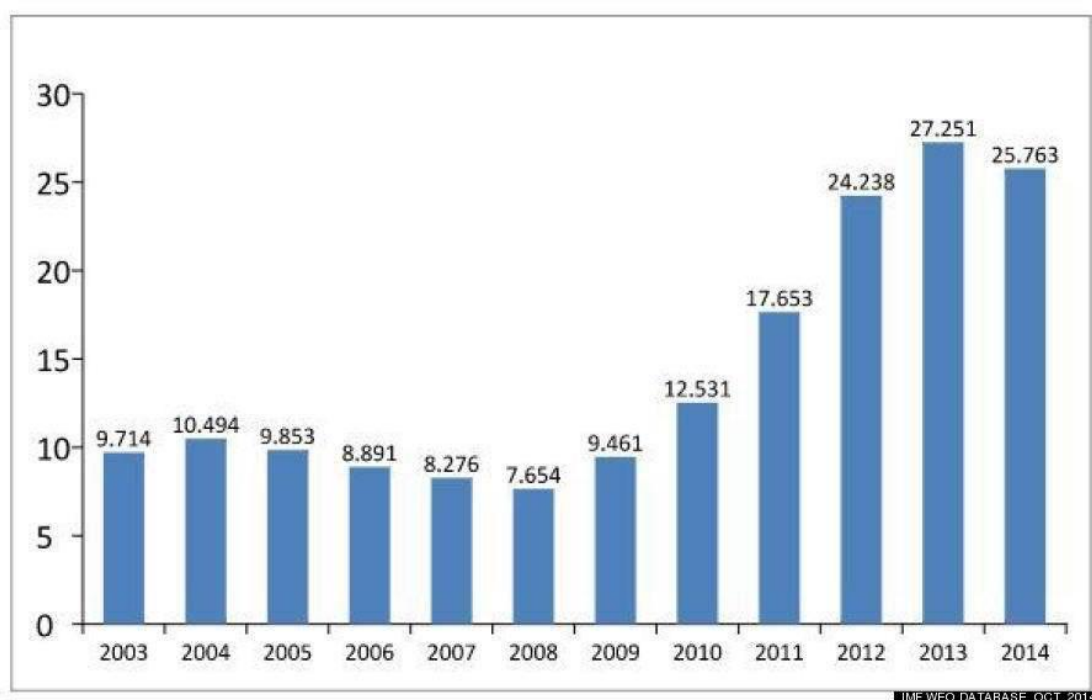
¹⁰⁰ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.72

¹⁰¹ ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.73

¹⁰² ΙΟΒΕ, Όπως παραπάνω, σελ.73

¹⁰³ G. Tziralis, A. Tolis, I. Tatsiopoulos, K. Aravossis, "Economic Aspects and Sustainability Impact of the Athens 2004 Olympic Games", έχει εκδοθεί και σε κεφάλαιο βιβλίου "Environmental Economics and

αυτός αυξήθηκε ιδιαίτερα στον τομέα των κατασκευών και του τουρισμού(ξενοδοχεία/εστιατόρια). Στον μεν τομέα των κατασκευών κατά 7,7% από 252.000 εργαζόμενους το 1996 σε 298.000 το 2002, ενώ στον τομέα του τουρισμού από 194.000 το 1996 σε 232.000 το 2002, δηλαδή 6%.¹⁰⁴ Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι ταυτόχρονα παρατηρείται αύξηση της ανεργίας στα υπόλοιπα 15 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁰⁵ Αντιλαμβάνεται εύκολα κανείς ότι το πέρας των αγώνων οδήγησε σε μία προσωρινή αύξηση της ανεργίας, η οποία όμως επανήλθε σε πτωτική τάση από το 2005 έως και το 2008 οπού έπειτα υπήρξε τεράστια μείωση λόγω της οικονομικής κρίσης.¹⁰⁶

Εικόνα 17. Δείκτης Ανεργίας 2003-2014

(Πηγή: <http://www.huffingtonpost.gr/2015/01/22/deiktes-krishs_n_6518818.html>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Investment Assessment'' WIT Transactions on Ecology and the Environment, Vol 98, pp 21-33, WIT Press, UK, 2006

¹⁰⁴ G. Tziralis, A. Tolis, I. Tatsiopoulos, K. Aravossis, Όπως παραπάνω

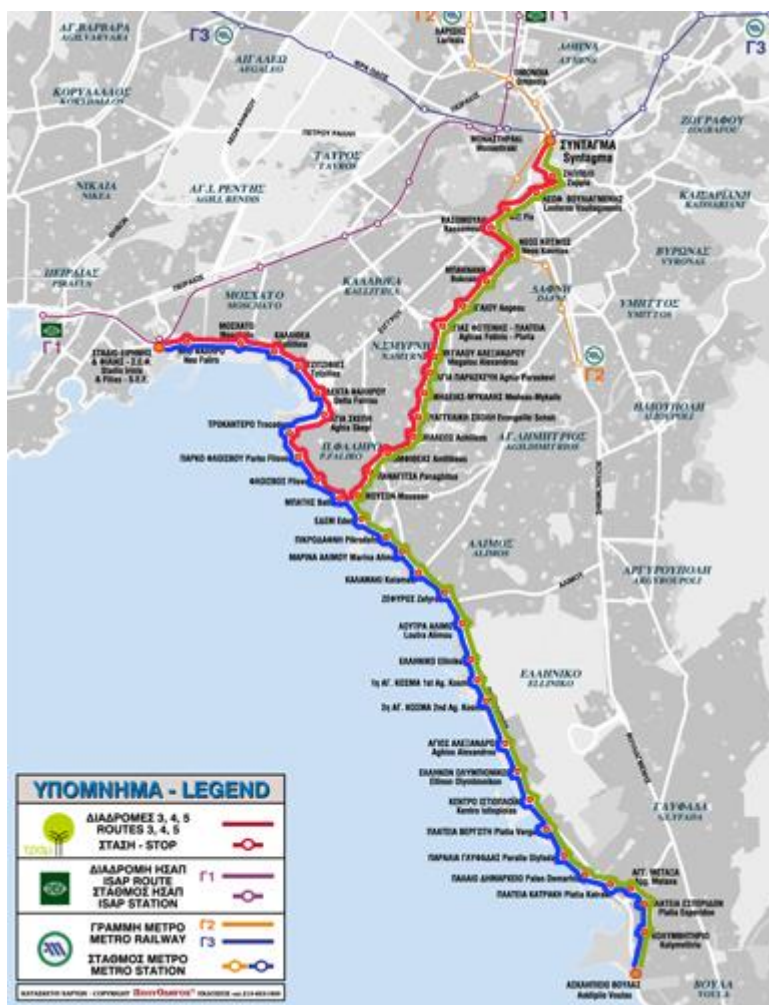
¹⁰⁵ IOBE, Όπως παραπάνω, σελ.73

¹⁰⁶ IOBE, Όπως παραπάνω, σελ.74

6.4 Αποτίμηση των έργων υποδομών

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και σε προηγούμενη παράγραφο, κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ένας μεγάλος αριθμός έργων υποδομών είτε ολοκληρώθηκε, εάν ήταν ήδη στη διαδικασία εκτέλεσης των εργασιών, είτε ξεκίνησε εκείνη την περίοδο ο σχεδιασμός και η εγκατάστασή του.

Τρανταχτό παράδειγμα είναι το Τραμ, το οποίο μετά από πολλά χρόνια αχρησίας των γραμμών και το άκουσμα της λέξης να θυμίζει μόνο παλαιότερες εποχές της Αθήνας, εγκαινιάστηκε εκ νέου, επιτυγχάνοντας τη σύνδεση των νοτίων προαστίων, του Φαληρικού Όρμου, του Ελληνικού και της Βούλας με το κέντρο της Αθήνας. Ήδη ετοιμάζεται η επέκταση του Τραμ προς Πειραιά η οποία θα ξεκινήσει τη λειτουργία της το καλοκαίρι του 2018.¹⁰⁷

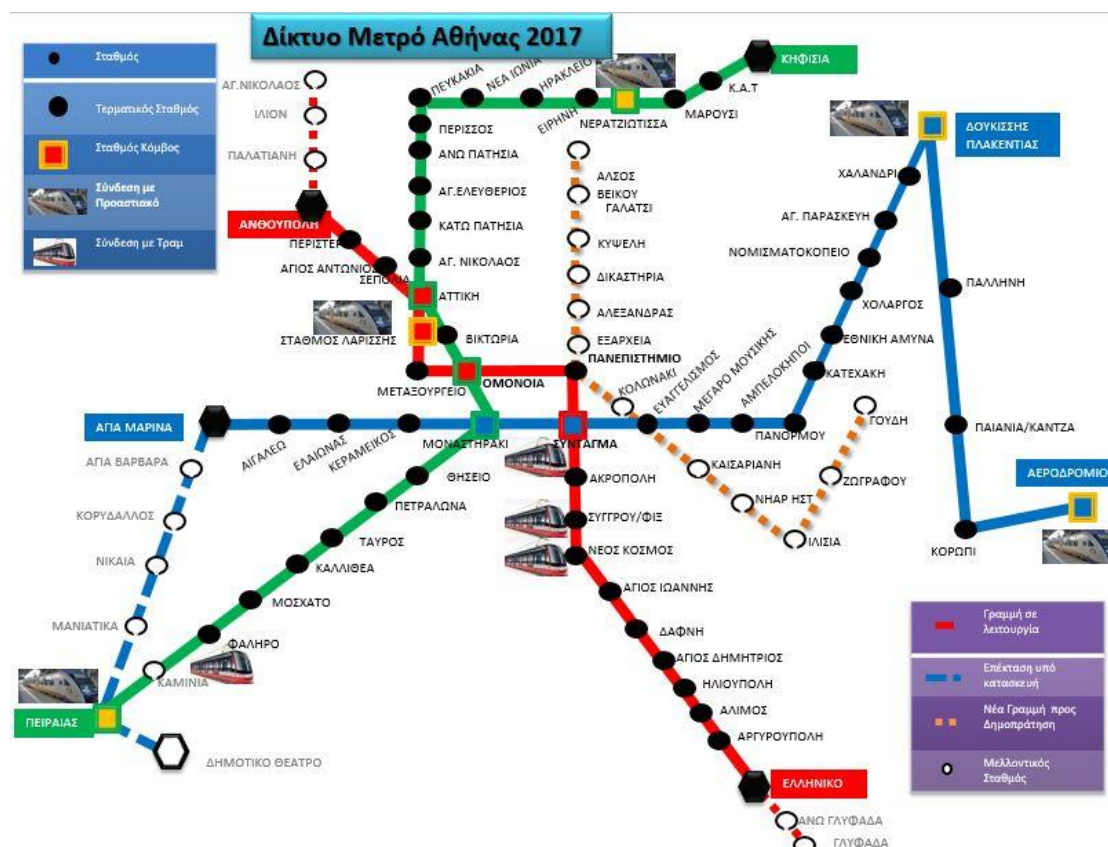

Εικόνα 18. Δίκτυο Τραμ Αθήνας (Πηγή: <<http://www.greek-islands.us/athens/athens-tram/>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

¹⁰⁷ <<http://www.ypodomes.com/index.php/statheri-troxia/tram/athinas/item/40877-to-kalokairi-tou-2018-tha-leitourgisei-i-epektasi-tou-tram-ston-peiraias>>, τελευταία ανάκτηση 18/6/2017

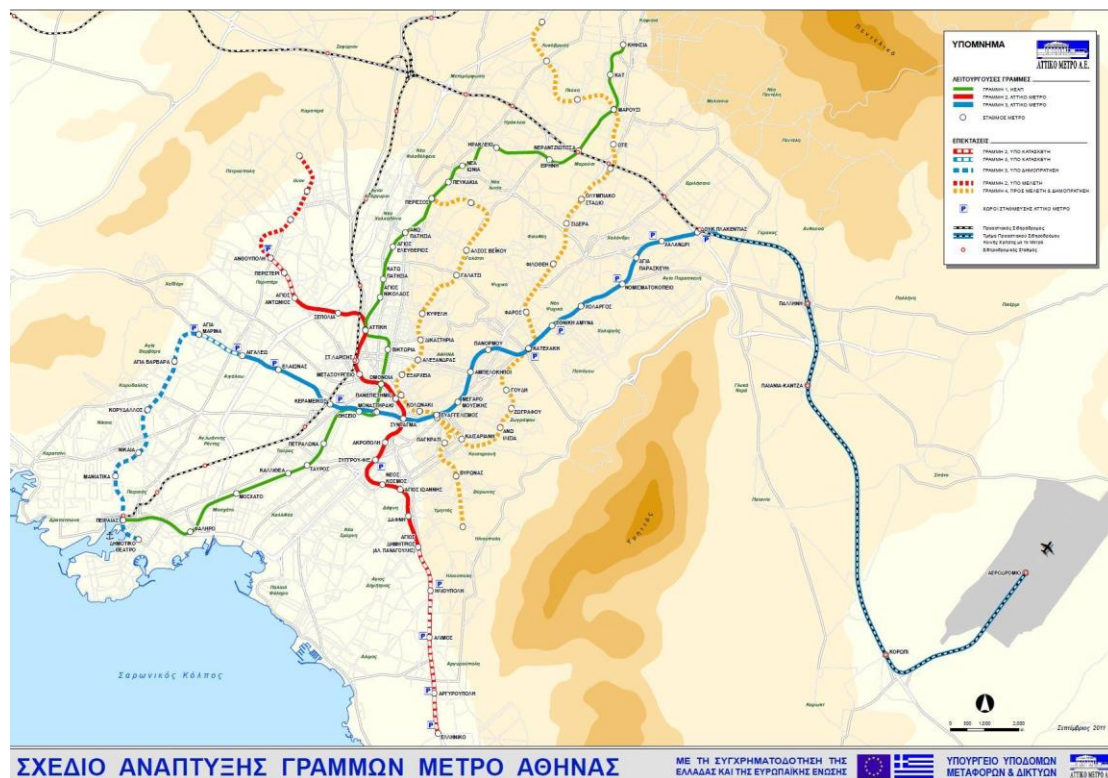

Τα έργα της Αττικό Μετρό τα οποία είχαν μεγάλη καθυστέρηση όσον αφορά την ολοκλήρωση των εργασιών για την κατασκευή των δύο γραμμών και χάρη στην υποχρεωτική επιτάχυνση των εργασιών ελέω των αγώνων, εγκαινιάστηκαν στην ώρα τους. Συγκεκριμένα, το 2001 ολοκληρώθηκαν και οι τρεις γραμμές, η κόκκινη (Δάφνη-Σεπόλια), η μπλε (Εθνική Άμυνα-Μοναστηράκι) και εκσυγχρονίστηκε η πράσινη γραμμή (Κηφισιά-Πειραιάς). Αυτό μείωσε αισθητά την κυκλοφορία των Ι.Χ. στις περιοχές εκείνες καθώς και τα επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Σήμερα η κόκκινη γραμμή έχει επεκταθεί έως και την περιοχή του Ελληνικού και την Ανθούπολη ενώ η μπλε εκτείνεται από την περιοχή του νέου Αεροδρομίου "Ελευθέριος Βενιζέλος" μέχρι και την Αγία Μαρίνα. Ήδη έχουν ξεκινήσει οι μελέτες για την επέκταση των υφιστάμενων γραμμών με τον μελλοντικό σταθμό Καμίνια της πράσινης γραμμής του Ηλεκτρικού, με την κόκκινη γραμμή να διέρχεται και στην περιοχή του Φαληρικού Όρμου φτάνοντας έως και τη Γλυφάδα ενώ στο βόρειο τμήμα της θα καταλήγει στο Ίλιον. Τέλος, η μπλε γραμμή θα επεκταθεί μέχρι και το Δημοτικό Θέατρο στον Πειραιά. Ήδη έχει ξεκινήσει η διαδικασία για τη δημοπράτηση της κατασκευής της τέταρτης, κίτρινης γραμμής στο τμήμα από το Άλσος Βεΐκου εως και την περιοχή Γουδή, κομμάτι της γραμμής 4 (Περисσός, Άλσος Βεΐκου, Ευαγγελισμός, Μαρούσι, Εθνική Οδός).¹⁰⁸

¹⁰⁸ <<http://www.ypodomes.com/index.php/statheri-troxia/metro/athinas/item/21751-deite-tous-neous-analytikoyis-xartes-tou-metro-tis-athinas-apo-to-ypodomescom>>, τελευταία ανάκτηση 18/6/2017

Εικόνα 19. Δίκτυο του Μετρό της Αθήνας εν έτει 2017 με τις προγραμματισμένες επεκτάσεις. (Πηγή : <<<http://www.ypodomes.com/index.php/statheri-troxia/metro/athinas/item/21751-deite-tous-neous-analytikoyx-artes-tou-metro-tis-athinas-apo-to-ypodomescom>>> , τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα 20. Σχέδιο Ανάπτυξης γραμμών μετρό Αθήνας, Υπόμνημα του 2011 (Πηγή: Αττικό Μετρό Α.Ε., <<<http://www.athenstransport.com/2011/09/metro-progress-5/>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Κριτική πρέπει να γίνει στην εγκατάσταση ενός νέου ανισόπεδου κόμβου στη Λεωφόρο Κηφισίας ο οποίος σαν αποτέλεσμα είχε να δυσχεράνει ακόμα περισσότερο το πρόβλημα κυκλοφορίας στην περιοχή χωρίς να συμβάλλει ιδιαίτερα στην εξυπηρέτηση των μετακινήσεων την περίοδο των αγώνων.

Η δημιουργία της Αττικής Οδού στη λογική του ολυμπιακού δακτυλίου ήταν πετυχημένη όσον αφορά τη γρηγορότερη σύνδεση με το αεροδρόμιο, αλλά ταυτόχρονα η φυσιογνωμία των περιοχών γύρω από τη Αττική Οδό έχει αλλάξει. Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα λόγω της συνεχούς διέλευσης των αυτοκινήτων είναι αισθητό, καθώς και η αισθητική υποβάθμιση των περιοχών αυτών. Οδηγηθήκαμε σε μια βεβιασμένη αστικοποίηση των περιοχών η οποία επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο με τη μετακίνηση των επιχειρηματικών ομίλων στα Μεσόγεια.

Ο προαστιακός σιδηρόδρομος πάρα τις αρχικές προβλέψεις ποτέ δεν αξιοποιήθηκε στον αναμενόμενο βαθμό μέχρι σήμερα, παρ' όλα αυτά έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες για την επέκτασή του η οποία θα φτάνει μέχρι και το Λαύριο.

Εικόνα 21. Σχέδιο επέκτασης του Προαστιακού Σιδηρόδρομου έως και την περιοχή του Λαυρίου (Πηγή: << <http://epivatesproastiakou.gr/profiles/blogs/3171399:BlogPost:111298>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

6.5 Αλλαγές στις πολιτικές για το χώρο στην περίοδο της κρίσης

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, υπήρξε άμεση ανάγκη για την υλοποίηση μεγάλων έργων στην Αθήνα, κάτι το οποίο και λόγω έλλειψης χρόνου για ολοκληρωμένη μελέτη αυτών και λόγω έλλειψης σοβαρού πολεοδομικού σχεδιασμού, κατέληξε να λαμβάνει χώρα και εντός και εκτός του παλαιού υφιστάμενου σχεδίου πόλης.¹⁰⁹ Με την ολοένα και αυξανόμενη αστικοποίηση της Αθήνας και την εδραίωση της πόλης ως πόλο έλξης για τους κατοίκους της επαρχίας οι οποίοι αναζητούσαν έναν τρόπο ζωής με ανώτερο βιοτικό επίπεδο, η Αθήνα αναπτύχθηκε εντελώς εκτός σχεδιασμού, με τη δημιουργία αυθαίρετων κατασκευών να γίνονται συνηθισμένο φαινόμενο, οι οποίες εντασσόντουσαν εκ των υστέρων στο σχέδιο πόλης, με το αζημίωτο για τις Αρχές των δήμων. Τα χρόνια πριν από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων ο κύριος γνώμονας για την επέκταση της πόλης ήταν ο λεγόμενος “εκουγχρονισμός” και η ένταξη της Αθήνας στο κλειστό κλαμπ των “σημαντικών μητροπόλεων της δύσης”.

Σήμερα, 13 χρόνια μετά, το αποτέλεσμα των παραπάνω είναι ένα σύστημα πολεοδομικού, περιβαλλοντικού, χωροταξικού σχεδιασμού το οποίο πέφτει σε αντιφάσεις αλλά είναι και ανεπίκαιρο.¹¹⁰ Η εξωαστική γη βρίσκεται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων εκτός σχεδίου και είναι έρμαιο στις ορέξεις των επενδυτικών ομάδων που θέλουν να χρησιμοποιήσουν το χώρο για τη δημιουργία τεράστιων τουριστικών υποδομών¹¹¹, κάτι το οποίο έχει εδραιωθεί πλέον μέσα από την πολιτική των μνημονίων ως ένα μέσο για να απομειωθεί το δημόσιο χρέος καθώς και να

¹⁰⁹ Μαρία Καλατζοπούλου, “Να αποκαταστήσουμε το χωρικό σχεδιασμό: κοινωνική ανταποδοτικότητα αντί της κερδοσκοπίας”, δημοσιεύτηκε στις “Οικοτριβές” 29/9/2013

¹¹⁰ Μαρία Καλατζοπούλου, Όπως παραπάνω

¹¹¹ Μαρία Καλατζοπούλου, Όπως παραπάνω

συνεχίσουμε να έχουμε τη λεγόμενη ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών ως συνέχεια του φαύλου κύκλου νέων δανεισμών για την αγορά ομολόγων. Στην προσπάθεια αυτή των επιχειρηματικών λόμπυ, τους βοηθάει το γεγονός της έλλειψης κτηματολόγιου για τη δημόσια και την ιδιωτική περιουσία και φυσικά το ότι δεν προβλέπονται διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος και του χώρου και όπου προβλέπονται, φροντίζεται να παρακαμφθούν με συνοπτικές διαδικασίες.¹¹²

Στην Ελλάδα της κρίσης όπου όλα “αξιοποιούνται επιχειρηματικά” και όλα τίθενται προς πώληση στο βωμό του χρέους των τραπεζών, ο χώρος δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Ο χώρος ο οποίος αποτελεί περιουσιακό στοιχείο του συνόλου των πολιτών, χρησιμοποιείται ως αντάλλαγμα για την αποπληρωμή ενός χρέους των τραπεζών¹¹³, του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος που στα πλαίσια της ανάγκης για ένα διαρκώς αυξανόμενο ποσοστό κέρδους, έχει σκεφτεί τρόπους να δημιουργήσει κέρδος από το τίποτα, με συνέπεια αυτό να καταλήξει σε τεράστιες φούσκες όπως συνέβη στην Αμερική με τη φούσκα των ακινήτων το 2008. Το ιδιωτικό κεφάλαιο έχει εκμεταλλευτεί στο έπακρο τη χρήση αυτή του χώρου ως αντάλλαγμα, αφού με τις ευχές των υπουργείων ο οποίος σχεδιασμός ή οι όποιες πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος καταπατώνται με διαδικασίες “fast-track”.¹¹⁴ Στο παραπάνω πλαίσιο, δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι σε συνάρτηση με τις απολύσεις στο δημόσιο τομέα που επιβάλλονται μέσω των μνημονίων, το Υπουργείο Πολεοδομίας και Χωροταξίας έχει αποδυναμωθεί και πολλές από τις αρμοδιότητές του έχουν μεταφερθεί πλέον στο Υπουργείο Ανάπτυξης.¹¹⁵ Την ίδια στιγμή έχουν δημιουργηθεί νέες δομές λήψης αποφάσεων όπως είναι το ΤΑΙΠΕΔ, το “Invest in Greece”, το “Ελληνικό Α.Ε.” και το “Παράκτιο Μέτωπο Α.Ε.”.¹¹⁶

Η υπερεκμετάλλευση αυτή στις υφιστάμενες τουριστικές περιοχές αλλά και η εμπορική αξιοποίηση περιοχών που θα μπορούσαν δυναμικά να αποτελούν δημόσιους χώρους προσβάσιμους για όλους, θα επιβαρύνει τις περιοχές αυτές όσον αφορά τους δημόσιους πόρους, τις βασικές υποδομές, την καθημερινότητα των ανθρώπων.¹¹⁷ Φυσικά, ο κοινωνικός έλεγχος και η συμμετοχή των ίδιων των πολιτών στη δημιουργία και στην αξιοποίηση του χώρου είναι κάτι που δεν ανήκει καν στην κουβέντα.

---

¹¹² Μαρία Καλατζοπούλου, Όπως παραπάνω

¹¹³ Μαρία Καλατζοπούλου, Όπως παραπάνω

¹¹⁴ Μαρία Ζήφου, “Αναθεώρηση του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό: πορεία προς τη “νέα” χωροταξία”, δημοσιεύτηκε στις “Οικοτριβές” 3/11/2013

¹¹⁵ Μαρία Καλατζοπούλου, Όπως παραπάνω

¹¹⁶ Φερενίκη Βαταβάλη και Μαρία Καλατζοπούλου, “Απορρύθμιση του χώρου και ο σχεδιασμός που της ταιριάζει”, δημοσιεύτηκε στις “Οικοτριβές” 27/1/2013

¹¹⁷ Μαρία Ζήφου, Όπως παραπάνω

7. Εναλλακτικές προτάσεις αξιοποίησης σήμερα

7.1 Συνολικός σχεδιασμός-στρατηγική

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η μεταολυμπιακή αξιοποίηση των μεγάλων εγκαταστάσεων αποτελεί ίσως τον τομέα εκείνο στον οποίον η Ελλάδα θα βαθμολογούταν με το χαμηλότερο βαθμό σε μια κλίμακα αξιολόγησης. Ο προγραμματισμός για την αξιοποίηση των έργων, όπως περιγραφόταν μέσα από τον Φάκελο Υποψηφιότητας, ήταν αρκετά συνοπτικός και χωρίς να περιγράφει συγκεκριμένες ενέργειες εκ μέρους της πολιτείας. Ο στόχος πίσω από την εγκατάσταση και τελικά εδραίωση (τα περισσότερα έργα από λυόμενα όπως είχαν αρχικά προγραμματιστεί, μονιμοποιήθηκαν) των μεγάλων έργων και την ανάπλαση των παρακείμενων περιοχών, ήταν μια μεταολυμπιακή αξιοποίηση με κατεύθυνση επενδυτικού χαρακτήρα, με μεγάλους επενδυτικούς οίκους-ιδιώτες να αξιοποιούν τα έργα και το χώρο για τουριστικούς λόγους. Αυτή είναι και η κατεύθυνση που δίνεται και σήμερα, ακόμα και έπειτα από τόσα χρόνια αδράνειας με τα περισσότερα εκ των έργων να έχουν ερημώσει.

Εναλλακτικές λύσεις για να αποφευχθεί ο πλειστηριασμός που γίνεται αυτή τη στιγμή μέσω του ΤΑΙΠΕΔ, όπου τα ακίνητα και οι χώροι τείνουν να παραχωρούνται σε εμπορικούς οίκους έναντι εξευτελιστικών τιμών, υπάρχουν και είναι πολλές. Το μεγάλο στοίχημα είναι οι κατευθύνσεις και η λογική που διέπουν αυτές τις εναλλακτικές, να γίνουν αίτημα της ίδιας της κοινωνίας, η οποία πρέπει να διεκδικήσει η ίδια τους δικούς της χώρους, αυτούς για τους οποίους φορολογήθηκε και με το παραπάνω την περίοδο προετοιμασίας των αγώνων. Δεδομένου και της οικονομικής αλλά και πρακτικής δυσκολίας για την καθολική απεγκατάσταση των κατασκευών, τα κτήρια των εγκαταστάσεων μπορούν να αξιοποιηθούν μέσα από την εγκατάσταση δημόσιων φορέων σε αυτά, όπως λειτουργίες του δήμου, είτε και οι ίδιοι οι πολίτες να αναλάβουν με δική τους πρωτοβουλία την αξιοποίηση των εγκαταστάσεων ως κοινωνικούς χώρους, διαμορφώνοντας οι ίδιοι την ανάπλαση του χώρου αλλά και του ίδιου του κτηρίου. Παρόμοιες πρωτοβουλίες έχουν ήδη λάβει χώρα στην περιοχή του Ελληνικού, με το Μητροπολιτικό Κοινωνικό Ιατρείο, τον Αυτοδιαχειριζόμενο Αγρό, κλπ.

Ο βασικός άξονας για μια πραγματικά επιτυχημένη αξιοποίηση του χώρου, είναι η ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών, η μετατροπή του χώρου αυτού σε δημόσιο, του οποίου η χρήση να μην περιορίζεται σε αυτούς που θέλουν ή μπορούν να πραγματοποιήσουν μια συγκεκριμένη οικονομική συναλλαγή, αλλά σε οποιονδήποτε επιθυμεί να χρησιμοποιήσει το χώρο αυτόν.¹¹⁸ Τα χαρακτηριστικά της παρακείμενης περιοχής των έργων δεν πρέπει να αλλοιώνονται μέσω της εγκατάστασης μεγάλων τουριστικών μονάδων, όπως γιγαντιαία mall, μαρίνες κλπ, αλλά να αναπλάθονται μέσα

---

¹¹⁸ Ντίνα Βαΐου "Πόλη και Πολίτες-Η καθημερινή ζωή και το δικαίωμα στην πόλη", δημοσιευμένο στο βιβλίο Μ.Μοδινός, Η.Ευθυμίου (επιμ.)2000, Η Βιώσιμη Πόλη, Αθήνα: Στοχαστής και ΔΙΠΕ (σελ.204-216)

από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων που θα αποτελούν “ζωντανό κομμάτι” του χώρου. Αν η ίδια η κοινωνία επιλέξει να αξιοποιήσει το χώρο για χρήσεις αναψυχής και ψυχαγωγίας ή ακόμα και για ήπια-ερασιτεχνική άθληση, είναι κάτι το οποίο η πολιτεία οφείλει να ενθαρρύνει.

Εντός αλλά και εκτός του παραπάνω πλαισίου, έχουν διατυπωθεί πολλές ιδέες για την αξιοποίηση των χώρων, ορισμένες από τις οποίες περιγράφονται παρακάτω.

7.2 Συγκεκριμένες προτάσεις αξιοποίησης

Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου

Το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου χωροθετήθηκε σε μια περιοχή με μεγάλη πυκνότητα δόμησης, στην οποία ήταν ήδη αισθητή η απουσία ελεύθερων χώρων. Το γεγονός αυτό δημιούργησε μια σειρά από αντιδράσεις από την τοπική κοινωνία, αφού η θέση του αποτελούσε μέχρι πρότινος τμήμα των Τουρκοβουνίων, ενός από τους μεγαλύτερους ελεύθερους χώρους του λεκανοπεδίου με φυσικό ανάγλυφο.¹¹⁹ Μετά το πέρας των αγώνων, έγινε προσπάθεια να δρομολογηθεί η μετατροπή του σε εμπορικό κέντρο, αφού το 2006 εκχωρήθηκε μέσω διαγωνισμού στην κοινοπραξία Park Avenue για 46 έτη.¹²⁰ Εν τέλει το πλάνο μετά τις νέες αντιδράσεις και νομικές προσφυγές από την πλευρά της αυτοδιοίκησης αλλά και των πολιτών, πάγωσε και στο τέλος του 2013 η κοινοπραξία επέστρεψε το ακίνητο στο δημόσιο διεκδικώντας παράλληλα και χρηματική αποζημίωση για τη μη αξιοποίησή του.¹²¹ Τον Μάρτιο του 2014 μεταβιβάστηκε κι αυτό μαζί με άλλα ακίνητα στο Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου(ΤΑΙΠΕΔ) και έχει ανοίξει εκ νέου ο διάλογος για τη μελλοντική του χρήση.¹²² Προς το παρόν ο χώρος αξιοποιείται για τη διεξαγωγή μουσικών show.

Οι προτάσεις που έχουν διατυπωθεί για την αξιοποίηση του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλατσίου είναι πολλές και προέρχονται από φορείς διαφορετικούς όσον αφορά τη στοχοθεσία και τον τρόπο λειτουργίας. Οι κυριότερες εξ αυτών παρατίθενται παρακάτω¹²³:

1. Δημιουργία Κέντρου αθλητικών, πολιτιστικών, ψυχαγωγικών και εμπορικών χρήσεων. Εδώ πρέπει να διατυπωθεί ότι σύμφωνα και με το Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, μια τέτοια προοπτική δεν συνάδει με το δημόσιο

¹¹⁹ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ “Αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων μεταολυμπιακής χρήσης του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλατσίου”, Αθήνα, 15/4/2011

¹²⁰ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

¹²¹ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

¹²² Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ “Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου- Καταγραφή Πολεοδομικών Δεδομένων Διερεύνηση και αποτίμηση εναλλακτικών προτάσεων χρήσεων”, Φεβρουάριος 2015

¹²³ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ “Αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων μεταολυμπιακής χρήσης του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλατσίου”, Αθήνα, 15/4/2011

συμφέρον και την προοπτική ο συγκεκριμένος χώρος να αποτελέσει πόλο έλξης για την πλειοψηφία των πολιτών ως ένας χώρος πρασίνου-αθλητισμού-πολιτισμού. Εκτός αυτού, θα υπάρξουν αναπόφευκτα περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στην περιοχή εκείνη και όχι μόνο.

2. Δημιουργία χώρου λαϊκού αθλητισμού και πολιτιστικών χρήσεων για τους κατοίκους του Γαλασίου αλλά και των γύρω περιοχών. Μια τέτοια χρήση θα γίνει παράλληλα με τις υπόλοιπες αθλητικές εγκαταστάσεις του δήμου Γαλασίου και του άλσους Βεΐκου, διατηρώντας το σύνολο των κτηριακών υποδομών και προχωρώντας μόνο σε μερικές τροποποιήσεις.
3. Στέγαση των διοικητικών υπηρεσιών των δήμων Γαλασίου και Νέας Ιωνίας. Και σε αυτήν την πρόταση δε θα υπάρξει αποδέσμευση του χώρου από τις κτηριακές εγκαταστάσεις, αλλά θα χρειαστεί να πραγματοποιηθούν σοβαρές παρεμβάσεις ώστε τα κτήρια να λειτουργήσουν πλέον σαν ένα διοικητικό συγκρότημα. Ο κάθε δήμος θα επωμιστεί με τη λειτουργία και την αξιοποίηση ενός εκ των δύο μεγάλων κτηριακών όγκων. Αυτό το οποίο προβληματίζει στη συγκεκριμένη λύση είναι ότι τα κτήρια αυτά βρίσκονται εκτός του αστικού ιστού και μακριά από τα κέντρα των δήμων το οποίο δυσκολεύει την πρόσβαση των πολιτών.

Αποδέσμευση του χώρου από τις κτηριακές εγκαταστάσεις και τις σκληρές επιφάνειες και μετατροπή του σε ελεύθερο χώρο πρασίνου ο οποίος στη συνέχεια θα συνδεθεί με το άλσος Βεΐκου, την Ομορφοκλησιά και τις συνοικίες Γαλασίου και Νέας Ιωνίας. Με αυτόν τον τρόπο σύμφωνα και με το Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ θα επιτευχθεί η βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και η ποιότητα ζωής των δημοτών αλλά και των υπολοίπων κατοίκων της Αθήνας. Πρόκειται για μια πρακτική η οποία μπορεί να αγνοεί κατά μία έννοια το κόστος που έχει ήδη δαπανηθεί για την κατασκευή των κτηρίων αυτών αλλά είναι αρκετά συνηθισμένη και στο εξωτερικό, αφού πέρα από την θετική επίδραση στη ζωή των πολιτών, γλυτώνουμε και το κόστος ανακατασκευής, συντήρησης και διαρρύθμισης των χώρων.

Τα βασικά κριτήρια τα οποία θα πρέπει να τηρηθούν για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των Ολυμπιακού Κέντρου Γαλασίου είναι αρχικά η διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα του έργου και η μη εμπορευματοποίησή του.¹²⁴ Άλλωστε πρόκειται για έργο το οποίο έχει κατασκευαστεί μέσα από τη φορολόγηση του ελληνικού λαού, συνεπώς αυτός θα πρέπει να επωφεληθεί από την αξιοποίησή του. Η θέση στην οποία βρίσκεται το ΟΚΓ (Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου) καθιστά ακόμα πιο αναγκαίο το συγκεκριμένο τρόπο αξιοποίησής του αφού είναι σε μια περιοχή πυκνοκατοικημένη, χωρίς ελεύθερους χώρους, χωρίς κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές. Καλό θα είναι προκειμένου να αποφευχθεί η μονολειτουργικότητα του χώρου, κάτι το οποίο θα οδηγήσει σε προσέλευση του κοινού συγκεκριμένες ώρες και

---

¹²⁴ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ "Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου- Καταγραφή Πολεοδομικών Δεδομένων Διερεύνηση και αποτίμηση εναλλακτικών προτάσεων χρήσεων", Φεβρουάριος 2015

εν τέλει στην αποξένωση της περιοχής, να υπάρξει μία περιορισμένη εμπορική χρήση αναψυχής, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στο να μην καταλήξει ο χώρος να λειτουργεί ως εμπορικό κέντρο, η οποία θα αξιοποιηθεί ώστε να καλυφθεί το κόστος λειτουργίας του χώρου.¹²⁵

Βάσει όλων των παραπάνω, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η μελέτη του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ θέτει μια σειρά από κριτήρια τα οποία πρέπει να πληρεί το σενάριο μελλοντικής χρήσης και εξετάζει το ενδεχόμενο πραγματοποίησης μόνο όσων σεναρίων πληρούν τα παραπάνω κριτήρια. Για παράδειγμα, εξετάζεται το ενδεχόμενο απομάκρυνσης ενός από τους δύο μεγάλους κτηριακούς όγκους, αφού κάτι τέτοιο θα απελευθερώσει ελεύθερο χώρο ο οποίος είναι ήδη πολύ περιορισμένος, ενώ παράλληλα ο δεύτερος κτηριακός όγκος θα παραμείνει και θα αποφασιστεί η χρήση του. Παράλληλα εξετάζεται και το σενάριο της διαχείρισης των κτηριακών όγκων από διαφορετικούς φορείς όπου ο καθένας θα αξιοποιήσει το κτήριο για διαφορετική χρήση (π.χ. διοικητικές υπηρεσίες, αθλητισμός κ.α.)¹²⁶

Εξέχουσα σημασία πρέπει να δοθεί στην προστασία του χώρου από νέες κτηριακές κατασκευές αφού έχουμε μεγάλες απώλειες σε ελεύθερους χώρους αλλά και σε χώρους πρασίνου στην περιοχή του ΟΚΓ. Μέριμνα στην προστασία πρέπει επίσης να δοθεί και στο βυζαντινό μνημείο της Ομορφοκλησιάς, με ταυτόχρονη ήπια ανάδειξη αυτού, αλλά και του περιβάλλοντα χώρου του.¹²⁷ Σημαντική κίνηση είναι η λειτουργική ανάδειξη του χώρου του ΟΚΓ με το άλσος Βεΐκου αλλά και τις γύρω περιοχές κατοικίας με στόχο την ένταξή του στον αστικό ιστό αλλά και την ευκολότερη πρόσβαση των πολιτών σε αυτό. Τέλος, ένα μέτρο το οποίο πρέπει και μπορεί να ξεκινήσει ακόμα και σήμερα, νωρίτερα δηλαδή από την απόφαση για το ποιά θα είναι η μελλοντική χρήση του ΟΚΓ, είναι η ενίσχυση της φύτευσης του ελεύθερου χώρου περιμετρικά του ΟΚΓ αλλά και των όμορων ελεύθερων εκτάσεων με υψηλό πράσινο (δέντρα).¹²⁸

Φαληρικός Όρμος

Εάν επιχειρήσουμε μία κυριακάτικη εκδρομή μέχρι το Φαληρικό Όρμο, γρήγορα θα αντιληφθούμε ότι η πρόσβαση μέχρι το θαλάσσιο μέτωπο δεν είναι και η πιο εύκολη υπόθεση. Στην περιοχή δεσπόζουν εμπορικά κέντρα και λιμενικές εγκαταστάσεις στις περισσότερες από τις οποίες δε θα μπορέσουμε να πλησιάσουμε εάν δεν έχουμε σκοπό να πραγματοποιήσουμε κάποια συγκεκριμένη εμπορική συναλλαγή ή δεν είμαστε ιδιοκτήτες σκάφους αντίστοιχα. Τα υπόλοιπα μεγάλα ακίνητα, μαζί με αυτά των Ολυμπιακών Αγώνων έχουν εκχωρηθεί στο ΤΑΙΠΕΔ, το οποίο έχει προχωρήσει στην αξιοποίηση της περιοχής.

---

¹²⁵ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

¹²⁶ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

¹²⁷ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

¹²⁸ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω

Πιο συγκεκριμένα, το κλειστό γυμναστήριο Tae Kwon Do, από τον αρχικό του προγραμματισμό κιάλας, σχεδιάστηκε για να αξιοποιηθεί ως συνεδριακό κέντρο¹²⁹, κάτι το οποίο ήδη έχει πλέον καθιερωθεί. Οι λιμενικές εγκαταστάσεις έχουν εξαπλωθεί σε όλο το μήκος του Φαληρικού Όρμου εκτός από την περιοχή του Μοσχάτου. Θα παρατηρήσουμε επίσης χώρους εκτάσεως 27.000 τ.μ. οι οποίοι ενώ προορίζονταν για εμπορικούς χώρους –σε συμφωνία δηλαδή με τις κατευθύνσεις του προγράμματος μεταολυμπιακής αξιοποίησης- παραμένουν ανεκμετάλλευτοι.¹³⁰

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, το Μάρτιο του 2006 το “Κοινοφελές Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος” ανέλαβε τη χρηματοδότηση και την κατασκευή (η σύμβαση κυρώθηκε από τη βουλή το 2009) των εγκαταστάσεων της Εθνικής Λυρικής Σκηνής στον κενό χώρο του Ιπποδρόμου. Το 2011 με την υπογραφή του αρχιτεκτονικού γραφείου “Renzo Piano Building Workshop” και με τη χορηγία του “Σταύρος Νιάρχος”, το ΥΠΕΚΑ παρουσίασε ένα σενάριο αξιοποίησης της περιοχής με την προμελέτη του κτηριακού συμπλέγματος και του πάρκου το οποίο θα το περιβάλλει, καθώς και την παραλία του Μοσχάτου.¹³¹ Οι βασικοί άξονες της μελέτης αυτής για την ανάπλαση της γύρω περιοχής είναι:¹³²

- Ενδυνάμωση της σύνδεσης και επικοινωνίας της πόλης και των πολιτών με το θαλάσσιο μέτωπο με στόχο το ένα να αποτελεί φυσική συνέχεια του άλλου. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της διείσδυσης των αστικών οδών εντός του πάρκου.
- Αντιπλημμυρική θωράκιση των παρακείμενων περιοχών μέσω της δημιουργίας ξηρού καναλιού και μέσω απομάκρυνσης της Λεωφόρου Ποσειδώνος νοτιότερα. (χρόνιο πρόβλημα της περιοχής)
- Ανάπτυξη ποικίλων δραστηριοτήτων και πόλων έλξης με άξονα τη θάλασσα και το νερό.
- Δημιουργία πράσινου μητροπολιτικού πάρκου δημόσιου χαρακτήρα, προσβάσιμου χώρου για τον πολίτη.

Η δημιουργία του μητροπολιτικού πάρκου και η αντιπλημμυρική θωράκιση των πυκνοκατοικημένων περιοχών δίπλα στο Φάληρο, μπήκαν στο πρόγραμμα χάρη στο ότι αποτέλεσαν χρόνια αιτήματα των κινημάτων των πολιτών οι οποίοι διεκδίκησαν τους χώρους για δημόσια και τοπική χρήση. Κάτι τέτοιο δε συμβαίνει με τον τρόπο αξιοποίησης των κτηρίων των ολυμπιακών εγκαταστάσεων, αφού το κλειστό του Tae Kwon Do προορίζεται για Συνεδριακό Κέντρο Διεθνούς Εμβέλειας, το οποίο στοχεύει στην τουριστική ενίσχυση της περιοχής. Συγκεκριμένα, το 2013 η εταιρεία McKinsley συμπεριέλαβε το συνεδριακό τουρισμό και την κρουαζιέρα στα 6 βασικά προϊόντα που

---

¹²⁹ Μαρία Μάρκου, “Από το υλικό των ονείρων- Ο φαληρικός όρμος σε μία ακόμα μεγάλη αφήγηση”, Γεωγραφίες Νο 24/2014, σελ. 28

¹³⁰ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω, σελ.33

¹³¹ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω, σελ.34

¹³² Πρόγραμμα Ολοκληρωμένης Ανάπλασης Φαληρικού Όρμου-Η Αθήνα ανακτά το θαλάσσιο μέτωπό της, σελ. 4

πρέπει να αποτελέσουν τον κύριο κορμό των επενδύσεων στην Ελλάδα.¹³³ Σε αυτήν την κατεύθυνση φαίνεται να κινείται και η πολιτεία, αφού εξετάζεται η εγκατάσταση προβλητών για τον ελλιμενισμό κρουαζιερόπλοιων και η λειτουργία μαρίνων για χρήση ιδιωτικών σκαφών.¹³⁴ Η αξιοποίηση του χώρου και των εγκαταστάσεων κινείται στα πλαίσια αθλητικών-εμπορικών χρήσεων.

Μια εναλλακτική πρόταση θα ήταν η αξιοποίηση του χώρου να κινηθεί στα πλαίσια της χρήσης από όλη την κοινωνία, με τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις και τον γύρω χώρο να είναι προσβάσιμες για το σύνολο των πολιτών. Η δημιουργία του πράσινου μητροπολιτικού πάρκου το οποίο θα συνδέει τον αστικό ιστό με τη θαλάσσια ζώνη του Φαλήρου είναι σε σωστή κατεύθυνση, όπως επίσης και η προστασία των γύρω περιοχών από το ενδεχόμενο πλημμύρας με τη δημιουργία ξηρού καναλιού. Παρ' όλα αυτά η μεταφορά της βιβλιοθήκης από τα μεγάλα πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα του κέντρου είναι κάτι το οποίο δε χρίζει θετικής αποτίμησης. Στην ίδια λογική, η διπλωματική αυτή εναντιώνεται στην προγραμματισμένη επι-θαλάσσια μεγακατασκευή η οποία θα έχει καθαρά τουριστικό χαρακτήρα δημιουργώντας μετά το κτήριο "Σταύρος Νιάρχος" έναν δεύτερο πόλο έλξης. Η χρήση του Tae Kwon Do ως κοινωνικό χώρο, έναν χώρο ο οποίος θα διαμορφωνόταν μέσα από τις αποφάσεις των κατοίκων της περιοχής ή μέσα από την αναγκαιότητα να ενταχθεί στην καθημερινότητα των πολιτών μέσα από τη δημιουργία γραφείων του δημόσιου φορέα στο χώρο, είναι μια πιο προσφιλής ιδέα. Η εγκατάσταση του Beach Volley θα μπορούσε να ενταχθεί ως συνέχεια της χρήσης μιας παραλίας απαλλαγμένης από ιδιωτικές μαρίνες και κρουαζιερόπλοια, η οποία θα είναι δημόσια και προσβάσιμη για όλους.

Εικόνα 22. Η συνολική πρόταση του Renzo Piano για τη Φαληρική ακτή (Πηγή: Μάρκου Μαρία (2015), "Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου", στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>), τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

¹³³ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω, σελ.35

¹³⁴ Μαρία Μάρκου, Όπως παραπάνω, σελ.28

Εικόνα 23. Το κτήριο του ΚΠΙΣΝ στη Φαληρική Ακτή (Πηγή: Μάρκου Μαρία (2015), “Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>), τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Εικόνα 24. Το κλειστό στάδιο του Tae Kwon Do στο Δέλτα Φαλήρου (Πηγή: Μάρκου Μαρία (2015), “Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>), τελευταία ανάκτηση 22/6/2017).

Εικόνα 25. Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας (Πηγή: Μάρκου Μαρία (2015), “Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εσοπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>), τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

Ελληνικό

Εάν είχαμε την πρόθεση να αναφερθούμε στο σύνολο των προτάσεων για την αξιοποίηση του χώρου του Ελληνικού, λογικά θα χρειαζόμασταν μία επιπλέον διπλωματική εργασία. Η αλήθεια είναι πως μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το ενδιαφέρον που έδειξαν επιχειρηματικοί όμιλοι για την εμπορική αξιοποίηση της περιοχής, ο αρχικός σχεδιασμός για χρήσεις ήπιας αναψυχής και τη δημιουργία ενός μητροπολιτικού πάρκου πρασίνου άλλαξε. Αυτό ξεκίνησε μια σειρά από αντιδράσεις από την πλευρά των πολιτών της τοπικής κοινότητας αλλά και ευρύτερων κινηματικών χώρων, οι οποίοι διεκδίκησαν την περιοχή του Ελληνικού ώστε να μείνει προσβάσιμος για όλη την κοινωνία. Οι κατευθύνσεις οι οποίες έμπαιναν μέσω του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας του '85 ερχόντουσαν και αυτές σε αντίφαση με την προσπάθεια αξιοποίησης της περιοχής μέσω εμπορικής-τουριστικής χρήσης, αφού προέβλεπε χώρο για μητροπολιτικό πάρκο πρασίνου και χρήσεις ήπιας αναψυχής. Εν τέλει το 2011 είχαμε την έναρξη του διαγωνισμού για την αξιοποίηση της περιοχής. Το 2014 ολοκληρώθηκε η παραχώρηση του Ελληνικού στην εταιρία Lamda Development Group μέσω ιδιωτικού συμφωνητικού, κάτι το οποίο επικυρώθηκε από τη βουλή το Σεπτέμβριο του 2016.

Το 2005 με το ΦΕΚ Α' 131/06.6.2005 επικυρώθηκαν οι βασικές κατευθύνσεις για τη μεταολυμπιακή αξιοποίηση των ακινήτων.¹³⁵

-Ολυμπιακή εγκατάσταση Κανόε-Καγιάκ : Περιγράφεται η δημιουργία εμπορικών καταστημάτων ενοικίασης ή αγοράς αθλητικών ειδών ενώ ο περιβάλλον χώρος θα

¹³⁵ Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, Όπως παραπάνω, σελ.45

μετατραπεί μέσω της εγκατάστασης ενός θεματικού πάρκου και ενός υδροπάρκου σε χώρο εστίασης κοινού.

-Ολυμπιακή Εγκατάσταση Μπάσκετ-Ξιφασκίας: Μετατροπή του χώρου ώστε να ενδείκνυται για τη διεξαγωγή πολιτιστικών εκδηλώσεων, με ταυτόχρονη χρήση εμπορικών καταστημάτων στον περιβάλλοντα χώρο, καθώς και χώρων εστίασης κοινού, εκθέσεων, κλπ.

-Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις Baseball, Softball, Hockey: Δημιουργία βοηθητικών χώρων των αθλητικών χρήσεων καθώς και πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων, μετατροπή τους σε χώρο εστίασης κοινού.

-Το Ολυμπιακό Κέντρο Ιστιοπλοΐας στον Άγιο Κοσμά μπορεί να χωριστεί σε δύο ζώνες (I και II). Στην πρώτη ζώνη θα έχουμε τις περιοχές εγκαταστάσεων τουρισμού και αναψυχής οι οποίες θα περιλαμβάνουν εκτός από αθλητικές χρήσεις, την εγκατάσταση ξενοδοχειακών μονάδων, νυχτερινών κέντρων. Εκεί θα βρίσκεται και η περιοχή των Ναυταθλητικών Εγκαταστάσεων η οποία θα περιλαμβάνει σταθμούς καυσίμων, αναψυκτήρια, εγκαταστάσεις υποστήριξης και εξυπηρέτησης σκαφών, εγκαταστάσεις αποθηκών. Θα εγκατασταθούν κινητές λυόμενες κατασκευές για τη στέγαση εκθέσεων και την εξυπηρέτηση σκαφών καθώς και θα δημιουργηθούν υπαίθριοι χώροι κατάλληλοι για τη συνάθροιση κοινού. Στη Ζώνη II θα έχουμε τη δημιουργία υπαίθριων πολιτιστικών και αθλητικών εγκαταστάσεων, τη χρήση αποδυτηρίων και χώρων υγιεινής καθώς και κινητές λυόμενες εγκαταστάσεις για τη στέγαση εκθέσεων και τη λειτουργία σκαφών.

Σε αντίθεση με τις κατευθύνσεις των υπουργείων, και καταθέτοντας μία πρόταση της οποίας οι βασικοί άξονες μπορούν να θεωρηθούν ρεαλιστικοί ακόμη και σήμερα, το Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ συνέταξε το 2010 ένα σενάριο αξιοποίησης του Ελληνικού. Πάνω στους άξονες αυτούς θα επιχειρήσει η διπλωματική να συνθέσει ένα σενάριο αξιοποίησης των ακινήτων και της περιοχής του Ελληνικού. Αρχικά, η διπλωματική θα ξεκινήσει από την παραδοχή ότι η απομάκρυνση των εγκαταστάσεων μεταφορών της περιοχής καθώς και η κατεδάφιση των ολυμπιακών ακινήτων είναι μία μη ρεαλιστική και ασύμφορη οικονομικά λύση. Σε συμφωνία και με τη λαϊκή απαίτηση, οι περιφράξεις του χώρου πρέπει να αρθούν και να καταστεί δυνατή η πρόσβαση στο χώρο για το σύνολο των πολιτών. Το επόμενο βήμα να είναι να ξεκινήσει σταδιακά η αξιοποίηση των εκατοντάδων υφιστάμενων κτηρίων, με όσο το δυνατόν λιγότερη τουριστική-εμπορική χρήση (δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε τη συμφωνία με τη Lamda Development Group η οποία έχει πλέον επικυρωθεί από τη Βουλή). Θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ώστε να υπάρξει ένας σημαντικός αριθμός ακινήτων (από τα συνολικά 480) ο οποίος να ακολουθήσει την πορεία του Μητροπολιτικού Κοινωνικού Ιατρείου, του Αυτοδιαχειριζόμενου Αγρού, του Μουσείου, δηλαδή να αποτελέσει χώρο καθημερινότητας και αξιοποίησης από το σύνολο των πολιτών. Η δημιουργία Μητροπολιτικού Πάρκου έχει ήδη συμφωνηθεί και θα πρέπει να κατατεθούν προσπάθειες ώστε να είναι όσο το δυνατόν προσβάσιμο σε όλους, με ήπιες χρήσεις

αναψυχής χωρίς να αποκλείονται άτομα τα οποία δε θέλουν να προβούν σε κάποια οικονομική συναλλαγή. Χρίζει θετικής αποτίμησης το γεγονός του 1 χιλιομέτρου ελεύθερης ακτής, παρότι υπάρχει ανησυχία για βαριά τουριστική χρήση μαζικής αναψυχής κατά μήκος της υπόλοιπης ακτής. Το μεγάλο διατηρητέο κτήριο Eero Saarinen το οποίο θεωρείται συμβολικής σημασίας για την περιοχή του Ελληνικού, θα πρέπει να αποκτήσει χρήση συμβατή με τη μητροπολιτική λειτουργία του πάρκου. Η διεξαγωγή εκθέσεων, συνεδρίων, επιστημονικών και καλλιτεχνικών γεγονότων θα ήταν μία ταιριαστή ιδέα. Τα Ολυμπιακά Ακίνητα θα μπορούσαν να αποτελέσουν χώρους όσο το δυνατόν πιο ήπιες αναψυχής στον γύρω χώρο, ενώ οι ίδιες οι εγκαταστάσεις να χρησιμοποιηθούν για τη λειτουργία συνεδρίων, εκθέσεων και ερασιτεχνικού αθλητισμού ή και σαν χώροι εκμάθησης-γνωριμίας με τα σχετικά αθλήματα.

Σαν γενική εικόνα, ο δημόσιος χώρος του Ελληνικού πριν την παραχώρηση του μέσω του ΤΑΙΠΕΔ ήταν από τους μεγαλύτερους δημόσιους χώρους παγκοσμίως με τις δυνατότητες αξιοποίησής του να είναι άπειρες και κρίνεται αρνητικά το γεγονός ότι τελικά θα μετατραπεί σε έναν χώρο γεμάτο με πολυκαταστήματα, βαριά χρήση τουρισμού και εμπορικής αναψυχής όπως τον οραματίζεται η Lamda Development Group.

Εικόνα 26. Project αξιοποίησης του Ελληνικού από τη Lamda Development Group
(Πηγή: << <http://etravelnews.gr/oloklirosi-tis-symfonias-gia-to-elliniko-mehri-to-telos-iouniou/>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017)

8. Συμπεράσματα

13 χρόνια πέρασαν από εκείνη τη μεγάλη γιορτή του ελληνικού κράτους, της τόνωσης της εθνικής ομοψυχίας των πολιτών, της ελληνικής οικονομίας. Τα περισσότερα από τα συμπεράσματα η αλήθεια είναι ότι θα μπορούσαν να αποτελούν μέρος διπλωματικής ακόμα και τον πρώτο χρόνο μετά από την τελετή λήξης, αλλά πλέον μας δίνεται η ευκαιρία να δούμε ακόμα πιο καθαρά τη μεγάλη εικόνα.

Η εικόνα αυτή παρουσιάζει μια Αθήνα που μέσα σε ορίζοντα 10ετίας άλλαξε πάρα πολύ το πολεοδομικό της αποτύπωμα, μεταλλάχθηκε. Ολοκληρώθηκαν μεγάλοι οδικοί άξονες όπως η Αττική Οδός και η Λεωφόρος Κηφισού, παράλληλα με τη λειτουργία πολλών μικρότερων. Η πόλη απέκτησε ουσιαστικά καινούργιο σύστημα Μέσων Σταθερής Τροχιάς, με τις δύο νέες γραμμές του Μετρό και το δίκτυο του Τραμ να αποτελούν τις σημαντικότερες αλλαγές. Υπήρξε αλλαγή στη θέση του αεροδρομίου της πόλης με τη μεταφορά του από το Ελληνικό στα Σπάτα. Στο κέντρο της πόλης είχαμε την ανάπλαση των πλατειών Ομονοίας, Συντάγματος και Μοναστηρακίου οι οποίες αποτελούν τους σημαντικότερους πόλους έλξης για τους κατοίκους της πόλης, καθώς και την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας μέσω της πεζοδρόμησης των Διονυσίου Αρεοπαγίτου, Αποστόλου Παύλου και τμήματος της οδού Ερμού. Δημιουργήθηκαν δύο μεγάλοι αθλητικοί πόλοι στο ΟΑΚΑ και στο Φάληρο των οποίων ελάχιστες από τις αθλητικές τους χρήσεις κατά την περίοδο των αγώνων συνεχίζουν να πραγματοποιούνται μέχρι και σήμερα, καθώς και αρκετές μικρότερες αθλητικές εγκαταστάσεις. Παρά τον αρχικό προγραμματισμό για ορισμένες εκ των ολυμπιακών εγκαταστάσεων να απομακρυνθούν μετά το πέρας των αγώνων, τα ακίνητα έμειναν στη θέση τους με τα περισσότερα εξ αυτών να βρίσκονται σε αχρησία και την περιοχή γύρω τους να μαραζώνει, ή να αξιοποιούνται με εντελώς διαφορετικό τρόπο από τον προβλεπόμενο μέσω συνεδριακών χρήσεων, συναυλιών κλπ. Είχαμε την απομείωση χώρων πρασίνου για την εγκατάσταση των ολυμπιακών έργων όπως έγινε στα Τουρκοβούνια με το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου και στην Πάρνηθα με το Ολυμπιακό Χωριό, καθώς και τελικά την απομείωση θαλάσσιου ελεύθερου χώρου με την εγκατάσταση ολυμπιακών ακινήτων στον Άγιο Κοσμά παρά την εξυγίανση της θαλάσσιας ακτής στο Φάληρο. Χάθηκαν σημαντικές ευκαιρίες για την αναβάθμιση υποβαθμισμένων περιοχών της πόλης, αφού τα ακίνητα μαζεύτηκαν γύρω από μεγάλους αθλητικούς πόλους και τέθηκε στόχος εμπορευματικής-τουριστικής αξιοποίησης, καθώς και η ευκαιρία για τη δημιουργία μεγάλων πάρκων πρασίνου σε περιοχές όπως το Ελληνικό αλλά και για αναβάθμιση του θαλάσσιου μετώπου.

Είχαμε μια μεγάλη γιορτή του ελληνικού κράτους λοιπόν, το οποίο χωροθέτησε τα έργα τελευταία στιγμή μέσω διαδικασιών "fast track" αγνοώντας την υπάρχουσα νομοθεσία και χωρίς να αναλογιστεί τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, στη φυσιογνωμία και πολεοδομία της περιοχής. Μια εθνική ομοψυχία των πολιτών που αντιμετωπίστηκε με αδιαφορία για τις προσπάθειες και τις διεκδικήσεις τους καθώς και για τους

αυξημένους φόρους που κλήθηκαν να πληρώσουν, καθώς τα έργα τα οποία εγκαταστάθηκαν σχεδιάστηκαν ώστε να αξιοποιηθούν μεταολυμπιακά από επενδυτικούς-εμπορικούς οίκους οι οποίοι έχουν σκοπό να αποκλείσουν τους χώρους από τη μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών, επιτρέποντας την πρόσβαση και την αναψυχή (βαριάς μορφής - νυχτερινά μαγαζιά, τεράστια πολυκαταστήματα, μαρίνες για κρουαζιερόπλοια) στους έχοντες την απαραίτητη οικονομική δυνατότητα. Μια ελληνική οικονομία η οποία οδηγήθηκε μέσω των αγώνων (χωρίς να αποτελούν τον κυριότερο λόγο) σε μεγάλα δημόσια χρέη, τα οποία έχουν οδηγήσει στη σημερινή κατάσταση όπου μέσω των μνημονίων βλέπουμε τους καθημερινούς ανθρώπους, εκείνους που μόχθησαν για αυτόν τον τόπο, να καταδικάζονται σε εξευτελιστικούς μισθούς, συντάξεις και εργασιακά δικαιώματα. Μαζί με τα παραπάνω, στο σφυρί βγαίνουν και οι μέχρι πρότινος δημόσιοι χώροι όπως το Ελληνικό όπου γύρω από τα ολυμπιακά ακίνητα θα στηθεί ένα καινούργιο πάρτυ, αυτή τη φορά με τον εορτάζοντα να αποτελεί το ιδιωτικό κεφάλαιο αφού ελέω αποπληρωμής του δημοσίου χρέους, ο χώρος τους έχει παραχωρηθεί προς εκμετάλλευση σε εξευτελιστικές τιμές.

Το ερώτημα που εύλογα θα θέσει και θα αναρωτηθεί ο καθένας που θα αναγνώσει αυτή τη διπλωματική είναι το "Και τώρα τι κάνουμε;". Και ίσως τελικά ο μόνος που μπορεί να δώσει απάντηση σε ένα τέτοιο ερώτημα δεν είναι ο καθένας από εμάς ξεχωριστά, αλλά το σύνολο των πολιτών αυτού του τόπου που εργάστηκαν γι αυτόν και τον μοιράστηκαν με το διπλανό τους. Ίσως μέσα από τις συλλογικές διεκδικήσεις τους για τα δικαιώματά τους τα οποία καταπατώνται, μέσα από τον καθημερινό τους αγώνα να διαμορφώσουν οι ίδιοι το χώρο στον οποίο ζουν, καταφέρουν να κατακτήσουν ακόμη ένα, το δικαίωμα του χώρου. Αυτή η διπλωματική πάντως σε αυτό το ίσως φαίνεται να καταλήγει...

9. Βιβλιογραφία

Tziralis G., Tolis A., Tatsiopoulos I., Aravossis K., "Economic Aspects and Sustainability Impact of the Athens 2004 Olympic Games", έχει εκδοθεί και σε κεφάλαιο βιβλίου "Environmental Economics and Investment Assessment" WIT Transactions on Ecology and the Environment, Vol 98, pp 21-33, WIT Press, UK, 2006

Βαίου Ντίνα "Πόλη και Πολίτες-Η καθημερινή ζωή και το δικαίωμα στην πόλη", δημοσιευμένο στο βιβλίο Μ.Μοδιός, Η.Ευθυμιόπουλος (επιμ.)2000, Η Βιώσιμη Πόλη, Αθήνα: Στοχαστής και ΔΙΠΕ

Βαταβάλη Φερενίκη και Καλατζοπούλου Μαρία, "Απορρύθμιση του χώρου και ο σχεδιασμός που της ταιριάζει", δημοσιεύτηκε στις "Οικοτριβές" 27/1/2013

Δελλαδέτσιμας Πάυλος Μαρίνος (2015), "Ολυμπιακοί Αγώνες και Ολυμπιακές Εγκαταστάσεις" στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) (2015) *Κοινωνικός άτλαντας της Αθήνας*. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<http://www.athenssocialatlas.gr/>)

Διαλεισμάς Ξενοφώντας, "Ζητήματα πολεοδομικού προγραμματισμού στην Αθήνα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004", Διπλωματική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.) Ιούλιος 2007

Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, " Αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων μεταολυμπιακής χρήσης του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλατσίου", Αθήνα, 15/4/2011

Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, "Βασικές αρχές σχεδιασμού Μητροπολιτικού Πάρκου Πρασίνου στο πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού", Αθήνα, Δεκέμβριος 2010

Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ "Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου-Καταγραφή Πολεοδομικών Δεδομένων, Διερεύνηση και Αποτίμηση εναλλακτικών προτάσεων χρήσεων", Φεβρουάριος 2015

Εργαστήριο Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ "Πολεοδομική και Περιβαλλοντική διάσταση των Ολυμπιακών Αγώνων 2004- Εναλλακτικές προτάσεις χωροθέτησης (1997-1998)", Ιανουάριος 1998

Ζήφου Μαρία, "Αναθεώρηση του ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τον τουρισμό: πορεία προς τη "νέα" χωροταξία", δημοσιεύτηκε στις "Οικοτριβές" 3/11/2013

ΙΟΒΕ, "Το αποτύπωμα της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία", Ιανουάριος 2015

Καλατζοπούλου Μαρία, "Να αποκαταστήσουμε το χωρικό σχεδιασμό: κοινωνική ανταποδοτικότητα αντί της κερδοσκοπίας", δημοσιεύτηκε στις "Οικοτριβές" 29/9/2013

Καλατζοπούλου Μαρία και Μπελαβίλας Νίκος, “Από την Ολυμπιάδα στο Μνημόνιο, Η εγκαθίδρυση <<εκτάκτων συνθηκών>> στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του χώρου”, περιοδικό “Γεωγραφίες” τεύχος 23/2014

Μάρκου Μαρία (2015), “Έργα ανάπλασης στο μέτωπο του Φαληρικού Όρμου”, στο Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) Κοινωνικός Άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<<http://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/ανάπλαση-φαληρικού-όρμου/>>)

Μάρκου Μαρία, “Από το υλικό των ονείρων- Ο φαληρικός όρμος σε μία ακόμα μεγάλη αφήγηση”, περιοδικό “Γεωγραφίες” Νο 24/2014

Μενέγος Παναγιώτης (2012) “Υπόθεση Αθήνα: Πολεοδομική Υποβάθμιση”, <http://www.athensvoice.gr/archives/yprothesi-athina-poleodomiki-yrovathmisi>, τελευταία ανάκτηση 27/6/2017

Σιούμπουρας Φώτης, “Έρευνα του <<Π>>: Ολυμπιάδα 2004 δέκα χρόνια μετά- Τι κερδίσαμε και τι χάσαμε”, paraskinio.gr, 11/08/2014

Σταθάκης Γιώργος και Νικολακάκης Μιχάλης, “Η πολιτική οικονομία του Φοίβου και της Αθηνάς”, περιοδικό “Γεωγραφίες” τεύχος 23/2014

Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, Αξιοποίηση Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων και έργων, 2009

Υπ.Ε.Χω.Δε. , “Χωροθετήσεις των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων”, 2 Ιουλίου 1998

Φάκελος Υποψηφιότητας Ολυμπιακών Αγώνων 2004

Χατζηγεωργίου Άρης, “Ο Τιτανικός της Ολυμπιάδας”, άρθρο στην Ελευθεροτυπία, 13/3/2010

Χατζημιχάλης Κωστής, “Αθήνα 2004 10 χρόνια μετά”, άρθρο στην Αυγή, 31/8/2014

Ιστοσελίδες

Μαλούτας Θωμάς, Σπυρέλλης Σταύρος (επιμ.) (2015) Κοινωνικός άτλαντας της Αθήνας. Ηλεκτρονική συλλογή κειμένων και εποπτικού υλικού (<http://www.athenssocialatlas.gr/>)

<<http://www.acharnes.gr/category/content-316-54>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<<http://www.athensvoice.gr/life/home/ti-ginetai-otan-teleionei-i-fiesta-ton-olympiakon>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<http://www.athensvoice.gr/archives/yprothesi-athina-poleodomiki-yrovathmisi>, τελευταία ανάκτηση 27/6/2017

<<http://www.athenstransport.com/2011/09/metro-progress-5/>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=434702>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<< <http://epivatesproastiakou.gr/profiles/blogs/3171399:BlogPost:111298>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://www.etasa.gr/page.aspx?itemID=SPG338>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<http://etravelnews.gr/oloklirosi-tis-symfonias-gia-to-elliniko-mehri-to-telos-iouniou/>,
τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://www.greek-islands.us/athens/athens-tram/>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<http://www.huffingtonpost.gr/2015/01/22/deiktes-krishs_n_6518818.html>,
τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://www.kathimerini.gr/779872/gallery/epikairothta/ereynes/olympiakh-erhmwsh-deka-xronia-meta>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<< <http://www.newsbomb.gr/tags/tag/39820/prwhn-aerodromio-ellhnikoy>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://oaka.com.gr/>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://old.pepattikis.gr/home/wp-content/uploads/2013/04/%CE%A0%CE%91%CE%A1%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%97-%CE%A6%CE%91%CE%9B%CE%97%CE%A1%CE%9F.pdf>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://paraskinio.gr/>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<http://protinews.blogspot.gr/2014/08/blog-post_836.html>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<<http://www.rizospastis.gr/story.do?id=460503>>>, τελευταία ανάκτηση 22/6/2017

<<<http://www.ypodomes.com/index.php/statheri-troxia/metro/athinas/item/21751-deite-tous-neous-analytikoy-s-xartes-tou-metro-tis-athinas-apo-to-ypodomescom>>> ,
τελευταία ανάκτηση 22/6/2017